

Analyzing Turkey's Soft Power Mechanisms (The Ruling Period of Justice and Development Party)

Hasan Sadeghian*

Ph.D, Department of Political Science (Political Sociology), Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Arastoo Fadaei

M.A, Department of International Relations, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Abstract

Today, political analysts consider that the concept of “smart power” has developed as a result of the combination of “soft power - hard power”. The case study of the current research confirms this claim; This means that Turkey, during the last two decades, to advance its goals and realize its interests, has combined soft and hard power mechanisms such as the Turkish Cooperation and Coordination Agency, the Public Diplomacy Coordinating Organization, the Yunus Emre Institute, the Radio Organization and Turkish State Television, Anadolu Agency, Organization of Turks Abroad and Related Communities, International Organization of Turkish Culture, Turkish Red Crescent, the Office of Religious Affairs, Turkish Education Foundation, etc. It is a powerful presence and gaining national, regional, and international authority, on the other hand, in the discussion of public diplomacy, beyond these motives, the provision of religious, humanitarian, ethnic, and security goals has been prioritized.

In other words, Turkey's soft power has been effective in its various dimensions during the last two decades and has paved the way for the holders of this power [the Justice and Development Party governments] to have both authority, interests, security, and a kind of Cover the self-concept and the deepening of religious and ideological attitudes with the clothes of realization. So that the leaders of this country, realize this in choosing the field, apart from being in the peripheral regions, they also think about distant regions; Therefore, Turkey is one of the countries in the region that has paid attention to almost all cultural climates in the field of Islam and Muslims. Central Asia, the Caucasus and Transcaucasia, Southwest Asia, the Balkans, the Crimean Islands and beyond, the Horn of Africa, etc., have generally been exposed to the presence and cultural movements of Turkey in recent years.

* Corresponding Author: H_sadeghiankomarolya@atu.ac.ir

How to Cite: Sadeghian, H., & Fadaei, A. (2024). Analyzing Turkey's Soft Power Mechanisms (The Ruling Period of Justice and Development Party). *State Studies*, 9(36), 135-171. doi: 10.22054/tssq.2023.63635.1157.

However, the source and origin of Turkey's soft power should be sought in the deep social, political, and economic developments of this country. This in turn is based on an effective combination of political strategies of the ruling political structures, which intensified the focus of politics on the individual, companies, and civil society organizations. This development included redefining the Turkish political language, giving a new role to business organizations and non-governmental organizations, and reanalyzing the relationship between Islam and democracy.

It is obvious that along with the economic and social changes in the domestic sphere, the emergence and occurrence of important changes in the international scene, such as “the end of the Cold War and consequently the end of the bipolar system”, and “Turkey's membership proposal in the European Union” are an opportunity. It provided new possibilities for Turkey, the most important of which was openness from the perspective of foreign policy and trade policy. Turkey's soft power discourse parallels the rise and fall of Turkey's foreign policy; Therefore, it has gone through different periods.

So in the last two decades, when we are facing the single rule of the Justice and Development Party, Turkey's soft power has been influenced by the ups and downs of foreign policy. In other words, according to the political nature of the Justice and Development Party government and the process of domestic, regional, and international political developments, the weight and importance of the aforementioned mechanisms in securing national interests have been different. For example, in the first decade of the Justice and Development Party's rule, i.e. from 2003 to 2013, the role of soft power mechanisms such as Tika and Yunus Emre in smoothing the path of progress and development was much greater. But in the second decade, that is, from 2013 until now, with the beginning of the crises in the Middle East region and Turkish campaigns in areas of Syria and Iraq and the emergence of internal political problems in Turkey such as the Gezi Park crisis and the failed coup of 2016, the role and importance of mechanisms It has become more difficult to secure national interests. The presence and role of Turkish military forces in Syria, Iraq, Libya, Karabagh, and recently in Afghanistan confirms this claim.

So, with the reduction of Turkey's decisive foreign policy and the reduction of international credibility, which served the political program of the Justice and Development Party, the credibility and importance of the discourse of soft power has been greatly weakened, and in a way, it has witnessed a shift in discourse, which means the decline of soft power and We are witnessing the emergence of hard power, in which the role of mechanisms such as the Red Crescent, the Crisis Management Organization, and the Armed Forces have increased exponentially. Regional changes and the failure of developmental policies in West Asia, the increase of radicalism and terrorism, the

involvement of foreign powers, and the need to deal with increasing combined threats, etc., are the necessary reasons for the use of hard power at the disposal of Ankara. Contract. Turkey's activity in this sense is mainly based on four pillars:

- Presidential system with extensive executive power and centralized decision-making process;
  - a domestic defense industry that increasingly meets the needs of the armed forces locally;
  - Trying to have strategic autonomy as a great regional power;
  - A professional army with a long history in multi-front combined wars.
- (found)

The theoretical framework of the current research is based on the theory of “soft power” (theoretical framework) and in terms of methodology, the “process tracing” method has been used from the subsets of case analysis. (Method) In general Four types of “mechanism” definitions have been presented, each of which is concerned with [mostly political-social] issues from a specific dimension:

1. Mechanism as the cause of an effect [the effect of choosing a certain set of preferences and requirements on social outcomes]; 2. mechanism as a mediating process, event, or variable [discovering the nature, substance, or internal structure]; 3. Mechanism as an indeterminate causal process [causal sequences linking events; causal patterns that occur repeatedly and are easily recognized, but operate under generally unknown conditions or with unknown results]; 4. The mechanism is an intangible thing that creates the result [events that change the relationships between some elements and components of the set; A set of interconnected components or elements that create an effect that does not exist by itself in any of the elements alone].

In the current study, the definition of the fourth type, that is, “mechanism as an intangible thing that creates the result”; has been exploited. In this way, the main hypothesis is that Turkey's soft power supply mechanisms are considered as a set of interconnected components or elements that create an effect that by itself Does not exist in any of the elements alone. In other words, mechanisms such as Turkish Cooperation and Coordination Agency, Public Diplomacy Coordinating Organization, Yunus Emre Institute, Turkish State Radio and Television Organization, Anadolu Agency, Organization of Turks Abroad and Related Communities, International Organization of Turkish Culture, Administration of the Office of Religious Affairs, Maarif Foundation, Red Crescent, Armed Forces, etc. are an interconnected and at the same time separate complex that the realization of Turkey's soft power depends on their individual and collective actions.

Keywords: Soft Power, Hard Power, Mechanism, Turkey, Iran.

واکاوی مکانیسم‌های قدرت نرم ترکیه (دوره حاکمیت حزب عدالت و توسعه)

حسن صادقیان* دکتری علوم سیاسی (جامعه‌شناسی سیاسی) دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

ارسطو فدایی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

امروزه، تحلیلگران سیاسی معتقدند مفهوم «قدرت هوشمند» در نتیجه تلفیق «قدرت نرم-قدرت سخت» ظاهر شده است. مطالعه موردی پژوهش حاضر، در تأیید این مدعا است؛ به این معنا که کشور ترکیه، طی دو دهه اخیر، جهت پیشبرد اهداف و تحقق منافع، به صورت تلفیقی از مکانیسم‌های قدرت نرم و سخت نظیر آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه، سازمان هماهنگ‌کننده دیپلماسی عمومی، موسسه «یونس امره»، سازمان رادیو و تلویزیون دولتی ترکیه، خبرگزاری آنا تولی، سازمان ترک‌های خارج از کشور و جوامع خویشاوند، سازمان بین‌المللی فرهنگ ترک، هلال احمر ترکیه، سازمان دیانت، بنیاد معارف ترکیه و... بهره‌برداری کرده است. مع‌هذا، به نظر می‌رسد با توجه تحولات و معادلات داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی و ماهیت سیاست داخلی و خارجی دو دهه اخیر کشور ترکیه، وزن و اهمیت مکانیسم‌های قدرت نرم بیشتر بوده است. (یافته) چارچوب نظری پژوهش حاضر مبتنی بر تئوری «قدرت نرم» است (چارچوب نظری) و به لحاظ روش شناسانه، از روش «ردیابی فرآیند» از زیرمجموعه‌های تحلیل درون موردی استفاده شده است.

واژگان کلیدی: قدرت نرم، قدرت سخت، مکانیسم، ردیابی فرآیند، ترکیه، ایران.

مقدمه

کشورهای منطقه هر یک به نوبه خود علاقه مند به گسترش نفوذ و حضور در بین مناطق مختلف سرزمینی و اقالیم گوناگون فرهنگی هستند. حضور قدرتمند و کسب اقتدار ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی از انگیزه‌های اصلی این حضور تلقی می‌شود؛ هرچند در بحث دیپلماسی عمومی فرای این انگیزه‌ها، تأمین اهداف دینی، انسانی، قومی و امنیتی و... هم در اولویت قرار می‌گیرند. به تعبیر دیگر، اصولاً قدرت نرم در ابعاد گوناگون تأثیر خود را می‌گذارد و مسیر را برای دارنده این قدرت هموار می‌کند تا هم اقتدار و هم منافع و امنیت و هم نوعی همزادپنداری و تعمیق نگرش‌های دینی و ایدئولوژیک لباس تحقق پوشد. برای تحقق این امر کشورهای مختلف در انتخاب میدان حضور به اقالیم پیرامونی نظر می‌کنند و به اقالیم دورتر می‌اندیشند؛ ترکیه از جمله کشورهای منطقه است که از این قاعده فراتر رفته و تقریباً همه اقالیم فرهنگی در حوزه اسلام و مسلمانان را مورد توجه قرار داده است. آسیای میانه، قفقاز و ماورای قفقاز، جنوب غرب آسیا، منطقه بالکان، جزایر کریمه و ماورای آن، شاخ آفریقا و غیره، عموماً در معرض حضور و تحرکات فرهنگی ترکیه طی سالیان اخیر بوده است. به عنوان مثال، ترکیه علی‌رغم همه مخالفت‌ها و موانع نظیر گرایش ضد ترکی-ضد عثمانی کشورهای حوزه بالکان، در این منطقه پیشتاز است و تقریباً تمامی رقبا از جمله ایران و عربستان را به حاشیه برده است.

حال، سؤال مهمی که به ذهن متبادر است اینکه، ترکیه چگونه به این موفقیت دسته یافته است؟ به عبارت دیگر، ترکیه از چه مکانیسم‌هایی جهت پیشبرد سیاست‌ها و تحقق اهداف بهره‌برداری کرده است؟

بنابراین در پژوهش حاضر خارج از نقش و اهمیت عوامل بین‌المللی، به دنبال واکاوی و ارزیابی مکانیسم‌های قدرت نرم ترکیه هستیم که در طول دو دهه اخیر به عنوان مجموعه‌ای از اجزای به هم پیوسته یا عناصری که اثری را به وجود می‌آورند که به خودی خود در هیچ یک از عناصر به تنهایی وجود ندارند، در راستای تحقق منافع ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی دولت حزب عدالت و توسعه فعالیت کرده‌اند و بسترهای پیشرفت و توسعه کشور ترکیه را هموارتر

نمودند. به بیان دیگر، مکانیسم‌های چندگانه قدرت نرم ترکیه شامل آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (TIKA)، سازمان هماهنگ‌کننده دیپلماسی عمومی (KDK)، بنیاد یونس امره (YEE)، سازمان رادیو و تلویزیون دولتی ترکیه (TRT)، خبرگزاری آناتولی (AA)، سازمان ترک‌های خارج از کشور و جوامع خویشاوند (YTB)، شرکت هواپیمایی ترکیش (THY)، سازمان بین‌المللی فرهنگ ترک (TÜRKSOY)، بنیاد معارف، هلال احمر ترکیه (KIZILAY)، سازمان مدیریت بحران ترکیه (AFAD)، اداره امور مذهبی (سازمان دیانت) (DİB)، نیروهای مسلح ترکیه (TSK) در طول دو دهه اخیر به مثابه یک مجموعه به هم پیوسته عمل کرده‌اند که همواره در صدد تحقق یک هدف بودند: «منافع ملی». هر چند به نظر می‌رسد با توجه به ماهیت سیاسی دولت حزب عدالت و توسعه و روند تحولات سیاسی داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی، وزن و اهمیت مکانیسم‌های مذکور در تأمین منافع ملی متفاوت بوده است. به عنوان مثال، در دهه اول حاکمیت حزب عدالت و توسعه یعنی سال‌های ۲۰۰۳ الی ۲۰۱۳ نقش مکانیسم‌های قدرت نرم نظیر تیکا و یونس امره در هموارسازی مسیر پیشرفت و توسعه به مراتب بیشتر بوده است. اما در دهه دوم، یعنی از سال‌های ۲۰۱۳ تا کنون با آغاز بحران‌های منطقه خاورمیانه و لشکرکشی‌های ترکیه به مناطقی از سوریه و عراق و بروز مشکلات سیاسی داخلی در ترکیه نظیر بحران پارک گزی و کودتای نافرجام ۲۰۱۶، نقش و اهمیت مکانیسم‌های سخت در تأمین منافع ملی بیشتر شده است. حضور و نقش آفرینی نیروهای نظامی ترکیه در سوریه، عراق، لیبی، قره‌باغ و اخیراً در افغانستان در تأیید این مدعاست.

مع‌هذا، در پژوهش حاضر به صورت مطالعه موردی، به نقش و اهمیت چهار مکانیسم اصلی قدرت نرم ترکیه ۱. آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه، ۲. سازمان دیانت، ۳. بنیاد یونس امره، ۴. سازمان بین‌المللی فرهنگ ترک پرداخته شده است.

روش پژوهش: ردیابی فرآیند

به طور کلی از سه نوع تکنیک در تحلیل درون موردی استفاده می‌شود: ۱. تطبیق الگو؛ تکنیکی که در آن محقق به بررسی و ارزیابی ارتباط‌های بین موردی و تئوریک در پی

شواهد درون موردی می‌پردازد؛ ۲. ردیابی فرآیند؛ تکنیکی که در آن محقق می‌کوشد مکانیسم‌ها و سازوکارهای علی‌ای را مشخص کند که متغیر تبیینی را به یک پیامد پیوند می‌دهد؛ ۳. روایت علی؛ این تکنیک تحلیل درون موردی را از طریق مقایسه چندین مورد برحسب توالی حوادث یا وقایعی که به پیامد یا نتیجه موردبررسی منجر شده‌اند، ترکیب می‌کند (کافی، ۱۳۹۵: ۱۵۵).

مهم‌ترین نوع تحلیل درون موردی «ردیابی فرآیند» است که یک ابزار اساسی برای تحلیل کیفی است. ردیابی فرآیند تکنیکی است که در آن تحلیل‌گر تلاش می‌کند که مکانیسم‌های علی‌ای را مشخص کند که متغیر تبیینی را به یک پیامد پیوند می‌دهد. به تعبیر دیگر ردیابی فرآیند تکنیکی است که به محقق کمک می‌کند تا به بررسی مکانیسم‌های معینی بپردازد که از طریق آن‌ها یک متغیر مستقل به یک متغیر وابسته پیوند می‌خورد. اساساً ردیابی فرآیند توجه جدی به توالی متغیرهای مستقل، وابسته و مداخله دارد (Collier, 2011:1) و غالباً مبتنی بر این پیش‌فرض است که مطالعه تبیینی یک پدیده خاص و منفرد، مستلزم فهم فرآیند وقوع یا ردیابی توالی علی‌حوادثی است که متعاقب هم آمده‌اند. از این‌رو، برای تبیین یک واقعه خاص باید آن را در یک پیوستار علی قرارداد و مراحل مختلف وقوع آن پدیده را روشن ساخت. ردیابی فرآیند ذاتاً مسیرهای تغییر و تحول را بررسی می‌کند؛ در یک معنا، فرآیند را می‌توان زنجیره پیش‌رونده عمل / تعامل دانست که در طول زمان و مکان، گاه در واکنش به موقعیت یا زمینه، تغییر می‌کند و گاه ثابت می‌ماند. این عمل / تعامل ممکن است شگردی باشد که عامل در واکنش به موقعیت‌های مشکل به کار می‌زند؛ یا ممکن است عادی باشد و بدون تفکر انجام گیرد؛ این عمل / تعامل ممکن است منظم، منقطع، متوالی، یا هماهنگ، و در بعضی موارد آشفته باشد. آنچه فرآیند عمل / تعامل را می‌سازد ماهیت پیش‌رونده و اشکال‌گوناگون آن، و پیش‌بردن همه اجزای مرتبط به سوی هدف واحد است (استراوس، کربین، ۱۳۹۰: ۱۸۵).

ردیابی فرآیند دو کار اساسی را در تحقیقات تاریخ اجتماعی - سیاسی و جامعه‌شناسی

تاریخی انجام می‌دهد:

۱. بیان مکانیسم علی ۲. آزمون فرضیه. در این پژوهش از «بیان مکانیسم علی» استفاده می‌شود؛ بر اساس این دیدگاه، تحقیق تبیینی رضایت‌بخش در علوم اجتماعی صرفاً احراز یک هم‌تغییری منظم میان متغیرها نیست، بلکه باید بتوانیم به درون جعبه سیاه میان متغیرهای اجتماعی - سیاسی مرتبط به هم برویم و چرخ‌ها و دندانه‌هایی اجتماعی و سیاسی را مشخص کنیم که این ارتباط یا هم‌تغییری را به بار آورده‌اند (Elster, 1989: 3)؛ مثلاً اگر پرسند: «چرا فرآیند توسعه و پیشرفت ترکیه در دو دهه اخیر تقریباً روند موزون و صعودی داشته است؟»، می‌توان این پاسخ را مطرح کرد که «زیرا نوع ساختار سیاسی در دوره موردنظر، یکسان بوده است». اما این تبیین جعبه سیاه دارد: چون باز می‌توان پرسند «چرا ساختار سیاسی بر فرآیند توسعه و پیشرفت تأثیر می‌گذارد؟» این چرای دوم که به جعبه سیاه میان درونداد/متغیر مستقل (ساختار سیاسی) و برونداد/متغیر وابسته (فرآیند توسعه و پیشرفت) اشاره می‌کند، پاسخ خود را از «چگونگی» یعنی مکانیسم پیونددهنده متغیر مستقل به وابسته می‌گیرد. به تعبیر دیگر سؤال دوم این است که «چگونه و از طریق چه مکانیسمی ساختار سیاسی بر فرآیند توسعه و پیشرفت تأثیر می‌گذارد؟» پاسخ این است که ساختار سیاسی از طریق مکانیسم‌ها و سازوکارهای تأمین‌کننده قدرت نرم، بر فرآیند پیشرفت و توسعه تأثیر می‌گذارد.

به‌طور کلی چهار نوع از تعاریف «مکانیسم» ارائه شده است که هر کدام از بعد خاصی به موضوعات [بیشتر سیاسی - اجتماعی] توجه دارند:

۱. مکانیسم به‌عنوان علت یک معلول [تأثیر انتخاب مجموعه معین از ترجیحات و الزامات بر نتایج اجتماعی]؛ ۲. مکانیسم به‌عنوان فرآیند، واقعه، یا متغیر میانجی [کشف ماهیت، جوهر یا ساختمان درونی]؛ ۳. مکانیسم به‌عنوان یک فرآیند علی نامعین [توالی‌های علی پیونددهنده وقایع؛ الگوهای علی که به‌طور مکرر رخ می‌دهند و به‌سادگی می‌توان آن‌ها را شناخت، اما تحت شرایط عموماً ناشناخته یا با نتایج نامعلوم به کار می‌افتند]؛ ۴. مکانیسم به‌عنوان یک امر نامشهود که نتیجه را به وجود می‌آورد [وقایع تغییردهنده روابط میان برخی عناصر و اجزای مجموعه؛ مجموعه‌ای از اجزای به‌هم‌پیوسته یا عناصری که اثری را به وجود می‌آورند که به‌خودی‌خود در هیچ‌یک از عناصر به‌تنهایی وجود ندارد].

در پژوهش حاضر از تعریف نوع چهارم، یعنی «مکانیسم به‌عنوان یک امر نامشهود که نتیجه را به وجود می‌آورد»؛ بهره‌برداری شده است. به این صورت که فرضیه اصلی این است که مکانیسم‌های تأمین‌کننده قدرت نرم ترکیه به‌عنوان مجموعه‌ای از اجزای به‌هم‌پیوسته یا عناصری که اثری را به وجود می‌آورند تلقی می‌شوند که به‌خودی‌خود در هیچ‌یک از عناصر به‌تنهایی وجود ندارند. به تعبیر دیگر، مکانیسم‌هایی نظیر آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه، سازمان هماهنگ‌کننده دیپلماسی عمومی، موسسه یونس امره، سازمان رادیو و تلویزیون دولتی ترکیه، خبرگزاری آناتولی، سازمان ترک‌های خارج از کشور و جوامع خویشاوند، سازمان بین‌المللی فرهنگ ترکی، اداره سازمان دیانت، بنیاد معارف، هلال احمر، نیروهای مسلح و... مجموعه‌ی به‌هم‌پیوسته و درعین‌حال مجزایی هستند که تحقق قدرت نرم ترکیه به کنش فردی و جمعی آن‌ها بستگی دارد.

چارچوب نظری

«قدرت نرم» به معنای دستیابی به اهداف و منافع سیاسی تعریف شده، بدون جنگ است. دیپلماسی قدرت نرم به‌عنوان تسهیل‌کننده سیاست خارجی معرفی می‌شود. وام‌های کمک اقتصادی، شرکت‌های فراملیتی، صنعت تلویزیون و رسانه، برندهای مختلف، مؤسسات خیریه، کمک‌های مالی ترجیحی، رویدادها و جشنواره‌های فرهنگی و آموزشی بین‌المللی در دستیابی به این هدف کمک می‌کنند.

منابع قدرت نرم، دارایی‌هایی هستند که باعث ایجاد جذابیت می‌شوند (نای، ۲۰۰۸). سه منبع اساسی قدرت نرم - فرهنگ، سیاست داخلی و سیاست خارجی، در اختیار داشتن ابزارهای ارتباطی است که «می‌تواند به یک رفتار جذاب تبدیل شود و می‌تواند دیگران را نسبت به نتایج مطلوب خود تحت تأثیر قرار دهد». (Nye, 2011: 84) نای همچنین اظهار داشت که یک کشور باید بتواند روابط عاطفی مانند جذابیت را با مخاطبان خارجی موردنظر برای اطمینان از اهداف سیاست خارجی خود ایجاد کند. نای استدلال می‌کند که «یک کشور ممکن است در سیاست‌های جهانی نتایج موردنظر خود را به شکلی به دست آورد که سایر کشورها ارزش‌های آن را تحسین کنند و از آن الگو بگیرند. به گفته نای، قدرت نرم

یک محرک رفتاری است که توسط جاذبه هدایت می‌شود. به همین ترتیب، قدرت نرم یک قدرت مرجع است که بر پایه شناسایی و جذابیت استوار است. اعتبار و شهرت، سنگ بنای قدرت نرم است (Keohane & Nye, 1998). جذابیت یک ملت به حقانیت و اعتبار دارایی‌های نامشهود آن متکی است؛ به عبارت دیگر، قدرت نرم یک کشور به اعتبار دولت و اقدامات آن بستگی دارد. به نوبه خود، مطلوبیت و اعتبار بر اساس مجموعه‌ای از ویژگی‌ها ساخته می‌شود که از خوش‌خُلقی، مشروعیت و کاریزما گرفته شده است (Nye, 2011: 92)؛ این خصوصیات یا در یک کشور وجود دارد یا برای دستیابی به آن، یک استراتژی طراحی می‌شود. در دیدگاه نای در قدرت نرم، برای ترغیب طرف مقابل به انجام رفتار دلخواه سهرام جذب، پاداش و اقناع وجود دارد. او سه مهارت را در اعمال قدرت نرم ضروری می‌داند: نخستین مهارت، هوش هیجانی است که به معنای توانایی کنترل احساسات و استفاده از آن‌ها در ارتباط با دیگران است. دوم، ایجاد تصویری از آینده که دیگران را جذب نماید و سوم، مهارت‌های ارتباطی است که شامل مهارت‌های بیانی؛ همچنین توانایی استفاده از وسایل ارتباطی غیر کلامی است.

اولاینز، استدلال می‌کند که ملل مختلف در سطوح جهانی، منطقه‌ای در طول تاریخ سعی کرده‌اند تا اعتبار خود را در تلاش برای ایجاد وفاداری و نفوذ در کشورهای دیگر مدیریت کنند. در جهانی همیشه به هم پیوسته که تصویر مهم‌تر از واقعیت است، برداشت‌های دیگران تحت تأثیر عملکرد کشورها و گفته‌های سیاست‌گذاران است (بنوآ، ۱۹۹۵). در نتیجه، کشورها برای پیشبرد منافع خود در صحنه بین‌المللی اعتبار خود را مدیریت می‌کنند و برای تصور جهانی مطلوب، رقابت می‌کنند (وانگ، ۲۰۰۶).

به‌طور خلاصه، قدرت نرم به ظرفیت یک کشور برای تأثیر غیرمستقیم بر رفتار کشور دیگر اشاره دارد که منجر به تغییر رفتار می‌شود (داودینگ، ۲۰۱۲). اگرچه قدرت نرم مربوط به تغییر رفتار است، اما چارچوب‌های عملیاتی مختلفی برای دستیابی به تغییر رفتار وجود دارد. محقق ارتباطات «زاهارانا» دو چارچوب تجزیه و تحلیل در خصوص قدرت نرم مطرح

-
1. Olins
  2. R. S. Zaharna

می‌کند: ۱. استفاده از قدرت ۲. ایجاد قدرت نرم. از این نظر، استفاده از قدرت نرم، اعمال نفوذ به شیوه‌ای یک‌سویه است که منافع کشورها را با فرصت محدودی برای تقابل، تأمین کند. وقتی ملت‌ها از قدرت نرم استفاده می‌کنند، قصد تغییر نگرش یا رفتار مخاطبان را دارند. از طرف دیگر، ایجاد قدرت نرم، یک تعامل دوطرفه است که بیشتر دارای چشم‌اندازهای متنوع فرهنگی است و از نظر تبادل پیام به شکل متقابل بیشتر انجام می‌شود. ایجاد قدرت نرم از تغییر پویایی ارتباطات تعریف شده توسط بازیگران و سبک‌های ارتباطی آن‌ها ناشی می‌شود. این پویایی جدید، انتشار اطلاعات، ظهور فرهنگ به‌عنوان ترکیبی از روابط بین‌الملل و ارتباطات جدید بازیگران و فناوری‌ها است. از این رو، ایجاد قدرت نرم بر روی یک رویکرد ارتباطی شبکه‌مانند استوار است، که منعکس‌کننده منابع غیردولتی مانند سازمان‌های غیردولتی است (Çevik, 2019: 53).

اگر مفهوم قدرت نرم را بدنه درخت بدانیم. شاخه‌های درخت باید دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی عمومی، کمک‌های خارجی، برند ملی و دیپلماسی دیجیتال باشد (Akıllı, 2016: 152). دیپلماسی فرهنگی را می‌توان به‌عنوان اقداماتی توصیف کرد که بر مبنای تبادل ایده‌ها، ارزش‌ها، سنت‌ها و دیگر جنبه‌های فرهنگ یا هویت استوار است و از آن استفاده می‌کند. از طریق این مبادله، روابط بین دولت‌ها و همکاری فرهنگی-اجتماعی تقویت می‌شود یا منافع ملی متقابل ارتقاء می‌یابد (Akıllı, 2016: 153-154). به همین دلیل است که از دیپلماسی فرهنگی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارها برای تبلیغ تصویر مثبت برای تسهیل امور دیپلماتیک یاد می‌کنند (چارتراند ۱۹۹۲: ۱۳۴). بنا به تعریف «گیفورد مالون»، دیپلماسی فرهنگی عبارت است از معماری یک بزرگراه دوطرفه به‌منظور ایجاد کانال‌هایی برای معرفی تصویر واقعی و ارزش‌های یک ملت و درعین حال، تلاش برای دریافت درست تصاویر واقعی از سایر ملت‌ها و فهم ارزش‌های آن‌ها است (Malone, 1988: 12). در همین راستا، میلتن کامینگز معتقد است دیپلماسی فرهنگی عبارت است از مبادله ایده‌ها، اطلاعات، هنر، نحوه زندگی، نظام ارزشی، سنت‌ها و اعتقادات به‌منظور دستیابی به مفاهیم مشترک و تقویت تفاهم متقابل میان ملت‌ها و کشورها (Cummings, 2003: 1).

مکانیسم‌های قدرت نرم ترکیه

در ترکیه مفهوم «قدرت نرم» برای اولین بار در طی اواسط دهه ۲۰۰۰ و پس از یک برنامه جدی در عرصه سیاست خارجی مطرح شد و بلافاصله از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای در نزد زمامداران سیاسی کشور ترکیه برخوردار گشت. اساساً این مفهوم، در راستای فعالیت سیاست خارجی ترکیه در مناطق بالکان و خاورمیانه، که به‌عنوان قلمرو سابق عثمانی شناخته می‌شوند، ظاهر شد (Alttunis, 2008; Baskovic, Reljic & vracic, 2015).

کاملاً مشخص است که اجرای سیاست «قدرت نرم» به زیرساخت‌های اقتصادی و ظرفیت مالی کافی نیاز دارد. بدین منظور، در دهه اول قرن بیست و یکم، حزب عدالت و توسعه که در ترکیه حاکم بود، موفق شد یک روش میانه‌ی به‌دوراز سکولاریسم سنتی رادیکال که توسط حکومت نظامی و جزم‌گرایی مذهبی شدید اعمال می‌شود، برای خود تعیین کند. تلاش‌های این حزب برای هماهنگ‌سازی دموکراسی، سکولاریسم و اسلام توجه زیادی را به ترکیه به‌عنوان یک ملت مدرن در حال ظهور با اقتصاد لیبرال جلب کرد. در آن زمان، چیزی که حزب عدالت و توسعه در دستور کار خود قرار دارد، یک مدل بود که ظرفیت عظیمی از قدرت نرم ایجاد کرد. این قدرت نرم بر سه ستون اصلی تکیه داشت:

- تجربه دموکراتیزاسیون و اصلاحات؛

- رشد اقتصادی چشمگیر و پایدار بر اثر رشد تجاری کشور؛

- سیاست خارجی بصیرتی، جذاب و فعال موسوم به «مشکل صفر» شامل گفتگوی سیاسی در سطح بالا، ادغام و وابستگی متقابل اقتصادی، امنیت برای همه و همزیستی چند فرهنگی (وب‌سایت ایراس؛ ۱۴۰۰/۶/۶؛ به نقل از اندیشکده «New lines»).

در نتیجه، ترکیه توانست قدرت نرم خود را به وجود آورد و بر آن تأکید کند و آن را به‌طور مؤثر در محیط منطقه‌ای خود و فراتر از آن در راستای فعالیت‌های فرهنگی و بشردوستانه، ایده‌های ادغام ترکیه، و تجارت و همکاری اقتصادی با کشورهای موردنظر دنبال کند. به‌عنوان ارزیابی از تلاش‌های ترکیه، آژانس انگلیسی «Portland-PR» رتبه‌بندی

جهانی دیپلماسی «قدرت نرم» در سال ۲۰۱۹ را منتشر کرده است. ترکیه در این رتبه‌بندی در رتبه ۲۹ قرار دارد (Sharipov, 2020: 76-86).

نگارندگان مقاله حاضر معتقدند که یکسری پویایی‌های داخلی و خارجی، زمینه را برای علاقه‌مندی ترکیه به نقش و اهمیت قدرت نرم در فرمول‌بندی‌های سیاست خارجی فراهم کند که ذیلاً به اهم آن‌ها به صورت مختصر توجه می‌شود:

۱. تلاش غرب برای برگزیدگی و معرفی ترکیه به عنوان الگوی خاورمیانه بزرگ؛ این پویایی متأثر از درک و شناخت از هویت سکولار، مدرن و غربی ترکیه ناشی می‌شود که با آغاز اصلاحاتی نظیر عضویت در اتحادیه اروپا تقویت شد. غرب، به‌ویژه دولت اوپاما و مشاوران آن در ایالات متحده معتقد بودند که ترکیه در اتصال غرب به خاورمیانه، دارای توانایی نمایشی و حرکتی در تغییر منطقه و الگو گرفتن از آن است (ج. واکر، ۲۰۱۰). به‌نوبه خود، تلاش‌ها برای ارائه ترکیه به عنوان یک الگو، روند شکل‌گیری یک گفتمان نوین در مورد قدرت نرم ترکیه را پرورش داد. بنابراین، بحث در مورد قدرت نرم ترکیه، با نیاز اروپا و ایالات متحده به امنیت و یافتن صدای مسلمان معتدل در خاورمیانه پیوند دارد (Çevik, 2019: 56).

۲. رونق اقتصادی نسبی ترکیه

در ترکیه نخستین بار در دوره زمامداری «تورگوت اوزال» (سال‌های ۱۹۸۰ الی ۱۹۹۰) بود که در راستای بازتعریف سیاست ورزی به‌عنوان ابزاری برای توانمندسازی مردم در برابر حکومت قدم برداشتند و اسلام‌گرایی را به‌جای کمالیسم، حاشیه را به‌جای متن، مرفی را به‌جای سنتی و سیاست ورزی آزاد را در برابر سیاست بسته قرار دادند. رجب طیب اردوغان نیز بعد از پیروزی در انتخابات سال ۲۰۰۲، با تأکید بر بازار به‌عنوان الگویی از تعامل میان سیاست و جامعه، مفهوم «سیاست کارآفرینانه» را مطرح کرد. از نگاه او فراگرد رشد اقتصادی نیروی قوام‌بخش جامعه است که بنا دارد سطح زندگی را ارتقا دهد و نظام اخلاقی

نوینی به وجود آورد. موازین نوین اخلاق کارآفرینی بر اهمیت پس‌انداز، کسب درآمد بیشتر و دست شستن از ذهنیت سنتی «قناعت به اندک» و تمرکز صرف بر عبادات دینی تأکید دارد. در سایه‌ی همین موازین بود که مفاهیم «حیضت/خدمت» و «خلق رفاه این جهانی» جزء اصول محوری سیاست‌های حزب عدالت و توسعه قرار گرفت و بدین ترتیب بود که طبق آمار سازمان ملل ترکیه در سال ۲۰۱۱ در ردیف کشورهای پیشرفته قرار گرفت و به گفته بانک جهانی در سال ۲۰۱۴ در فاصله سال‌های ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۰، درصد طبقه متوسط ترکیه از ۱۸ درصد به ۴۱ درصد افزایش یافت و از طرف دیگر میزان درآمد ۴۰ درصد قشر پایین جامعه، به اندازه متوسط کل جمعیت افزایش یافت (صادقیان، ۱۳۹۹: ۱۵۰-۱۴۹).

البته در این دوره، بیشتر برنامه‌های حزب عدالت و توسعه به ویژه در حوزه اقتصادی متأثر از رویکردهای سیاسی حاکم بر نظام بین‌الملل بعد از دوره جنگ سرد است؛ در حقیقت تأکید حزب بر موضوعاتی نظیر جهانی‌شدن، دموکراسی، حقوق بشر، اقتصاد بازار آزاد، نشانگر تمایل و علاقه‌مندی به عضویت در نظم نوین جهانی است. در این راستا حزب عدالت و توسعه برنامه‌ها و اهداف خود را در ۴ محور اصلی معرفی کرد: ۱. توسعه اقتصادی، ۲. تقویت حوزه خدمت‌رسانی-رفاهی، ۳. دموکراتیک شدن ۴. توجه به نگرش متساهلانه و محافظه‌کار (Koçal, 2014:30).

به هر تقدیر، پیشرفت نسبی اقتصادی ترکیه این کشور را قادر ساخت تا با تأکید بر رویکرد نرم و سازوارانه به قدرت، که در نتیجه منابع قدرت سخت آن امکان‌پذیر شده است، در سیاست خارجی نیز سرمایه‌گذاری کند. به عنوان مثال، رشد اقتصادی ترکیه به تقویت حضور دیپلماتیک آن در سراسر آفریقا کمک کرد و گسترش ۵۶ مسیر جهانی، محلی، سیاسی مسیرهای هوایی Turkish Airlines در رویکرد قدرت نرم ترکیه نقش مهمی داشت (O zkan, 2010 ؛ Selcuk, 2013).

۳. بهره‌برداری از تئوری «عمق استراتژیک» احمد داود اوغلو

رویکردی که از روابط تاریخی، جغرافیایی و فرهنگی ترکیه با کشورهای نزدیک و هم‌جوار نشئت می‌گرفت. قرابت با بالکان، خاورمیانه و آسیای میانه، که تصور می‌شود موردعلاقه

مشترک ترکیه و مناطق فوق‌الذکر است. تأکید بر وابستگی‌های فرهنگی ترکیه، یکی از عناصر اساسی در دکترین سیاست خارجی دوران داود اوغلو بود که در آن ترکیه به دنبال روابط بهتر با ملت‌هایی بود که در سرزمین‌های عثمانی سابق تأسیس شده بودند و سپس این روابط را به‌عنوان قدرت نرم ترکیه تصور می‌شد. علاوه بر این، ترکیه با توجه به روابط نزدیک خود با اسرائیل و اکثریت کشورهای عربی تا سال ۲۰۱۰ به‌عنوان واسطه در خاورمیانه عمل کرد (Aras, 2009). به‌طور کلی، طبق تئوری عمق استراتژیک داود اوغلو، ترکیه با دنبال کردن یک سیاست خارجی ارزش‌مدار و دیالوگ محور خود را به‌عنوان یک بازیگر منطقه‌ای در حال ظهور نشان داد که گرایش فرهنگی، جاذبه و رهبری به‌عنوان مثال سنگ بنای اصلی سیاست آن را تشکیل می‌داد (Panayırıcı & Iseri, 2014: 5).

۴. پیشنهاد عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا

اساساً این پیشنهاد به‌عنوان سکوی پرتاب برای ظهور گفتمان قدرت نرم و ایجاد پتانسیل‌ها و منابع مهم قدرت نرم، عمل کرد. اصلاحات دموکراتیک در ترکیه شامل بازنگری و تقویت قانون، شفافیت دولت، گسترش آزادی‌های مذهبی و حقوق اقلیت‌ها بود. بنابراین، قدرت نرم ترکیه و دیپلماسی عمومی کشور ترکیه در آن زمان، نتیجه مستقیم اصلاحات دموکراتیک آن بود (Çevik, 2019: 57). حزب عدالت و توسعه در بحث «عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا» اقدامات جسورانه و تحسین‌برانگیزی انجام داد:

- حذف اختیارات فوق‌العاده اعضای شورای امنیت ملی و تبدیل نمودن آن به مرکز مشاوره نظامی؛

- کاهش اعضای نظامی شورا و افزایش تعداد اعضای مدنی - حقوقی؛

- کاهش اختیارات دبیر کل شورای امنیت ملی و انتصاب آن با پیشنهاد نخست‌وزیر و تصویب رئیس‌جمهور؛

- کاهش تعداد اعضای تحت اختیار دبیر کل شورای امنیت ملی از ۱۱ نفر به ۷ نفر؛

- افزایش جلسات شورای امنیت ملی از هر یک ماه به دو بار در یک ماه؛

- کاهش ۶۰ درصدی بودجه شورای امنیت ملی (Cizre, 2008: 137).

– حذف اعضای نظامی شورای آموزش عالی و شورای عالی رادیو و تلویزیون از شورای امنیت ملی (Aknur, 2013: 136).

۵. بهره‌برداری از هویت تاریخی^۱

ترکیه با تبلیغ و انعکاس سیاست‌ها و شعارهای بشردوستانه، در صدد تداعی آن هویت تاریخی طلایی از امپراتوری عثمانی است که به‌عنوان یک امپراتوری خیرخواه و امنیت بخش عمل می‌کرد. به‌عبارت‌دیگر، این روایت گسترده در طول تاریخ امپراتوری عثمانی، ترکیه را به‌عنوان بندرگاه امن مهاجران قرار داده و آن داستان تاریخی را تا به امروز حمل می‌کند. به‌عنوان مثال، مفهوم ترکیه به‌عنوان یک بندر امن از خیرخواهی عثمانی نسبت به یهودیان سفاردیم، مهاجرت‌های بالکان در اوایل قرن ۲۰ و در دهه ۱۹۸۰، و همچنین هجوم پناهندگان گُرد از عراق بین سال‌های ۱۹۸۸ و ۱۹۹۱ اعتبار می‌گیرد. بحران پناهندگان سوریه، سنگ بنای کمک‌های بشردوستانه ترکیه است؛ ترکیه با تأسیس ۲۱ اردوگاه پناهجویان و پذیرش نزدیک ۵ میلیون پناهنده سوری، تلاش کرده است سیاست درهای باز را نشان دهد. در اصل، تلاش‌های امدادی ترکیه در برقراری ارتباط بانام تجاری خیرخواهانه این کشور نقش اساسی دارد و به یک منبع قدرت نرم تبدیل شده است (Çevik & Sevin, 2017). طوری که در سال ۲۰۱۵، ترکیه به‌عنوان دومین کشور بخشنده معرفی شد، که بخشی از آن به دلیل کمک ۳٫۲ میلیارد دلاری به پناهندگان سوری بود. در سال ۲۰۱۷، ۹۸ درصد از هزینه‌های بشردوستانه ترکیه برای حمایت از پناهندگان سوری اختصاص داده شد و ترکیه را به سخاوتمندترین اهداکننده تبدیل کرد (GHA, 2016).

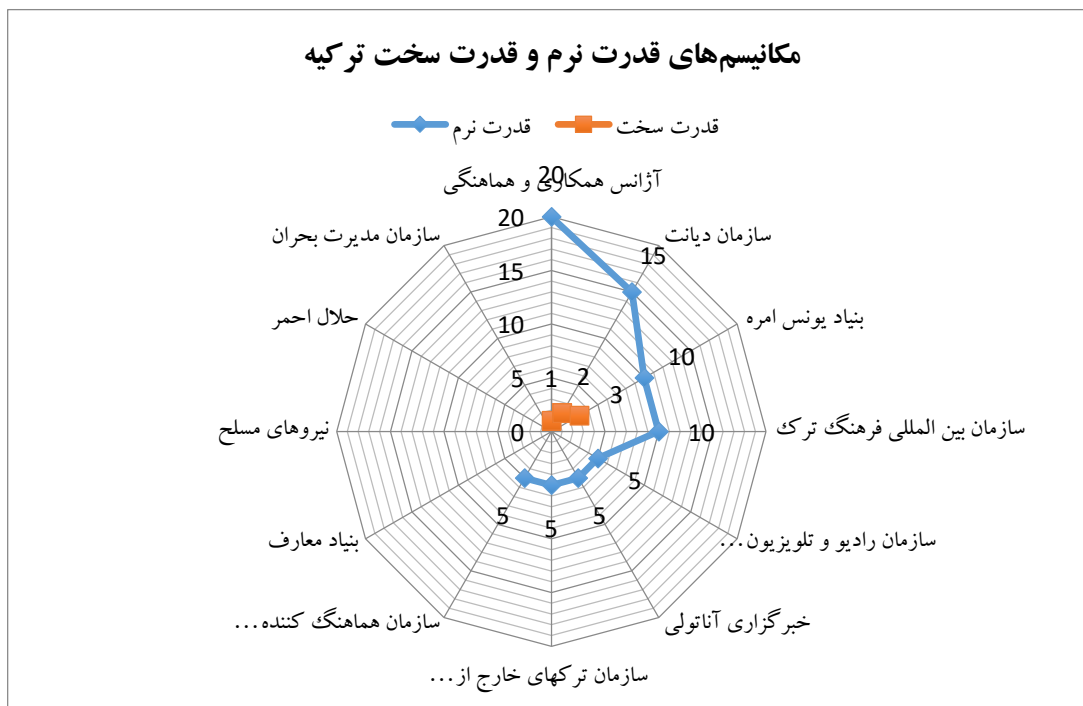
به‌طور کلی، ترکیه دارای شبکه قدرتمندی از بازیگران دولتی و غیردولتی است که کمک‌های خارجی را ارائه می‌دهند، که این روند به‌نوبه خود به تبلیغ و ترویج لوگوی ترکیه به‌عنوان یک کشور خیرخواه کمک می‌کند (Çevik, 2015). به‌بیان‌دیگر، کمک‌های

---

۱. ابراهیم کالین، مشاور سابق رجب طیب اردوغان در یک سرمقاله (۲۰۰۶) اظهار داشت که قدرت نرم بر اعتبار و جذابیت یک ملت و همچنین بسیج منابع غیرنظامی آن استوار است. وی ایران، مصر و ترکیه را تنها سه ملتی در خاورمیانه می‌داند که به دلیل تاریخ غنی و تجارب سیاسی و فرهنگی خود از قدرت نرم برخوردار هستند. (Çevik, 2019: 58).

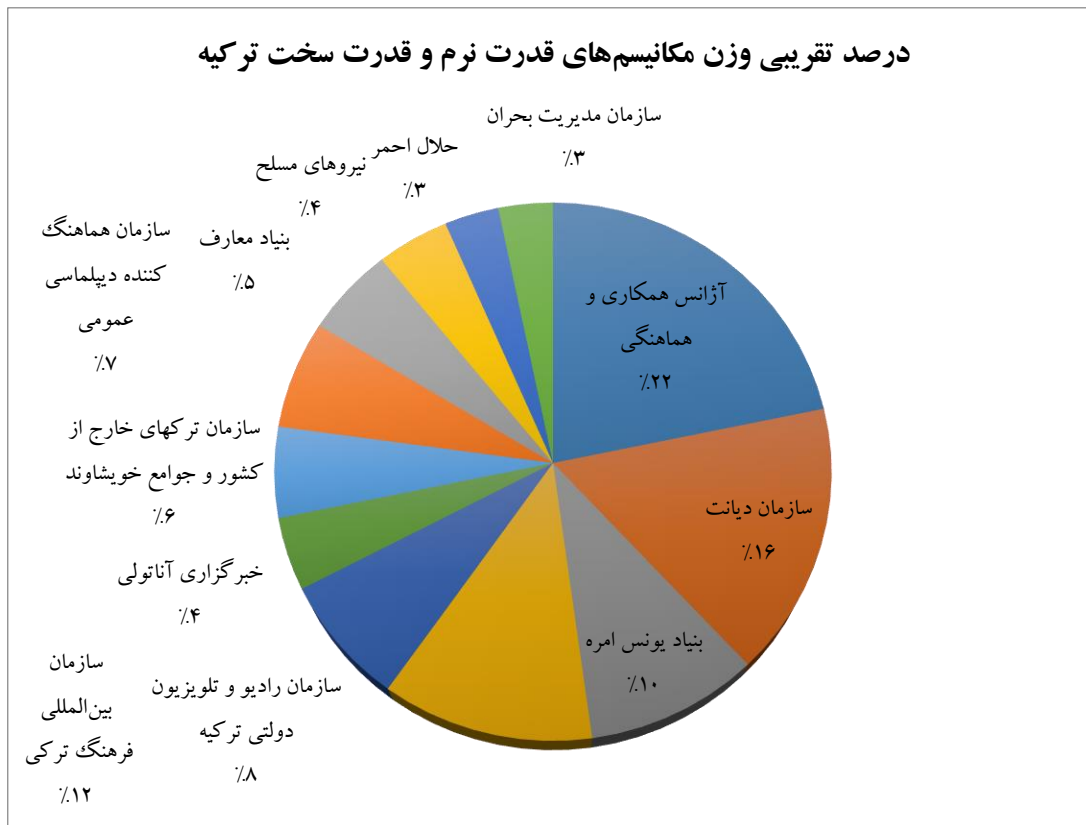

بشردوستانه و توسعه‌ای ترکیه با تلاش برای نشان دادن این کشور به‌عنوان «یک کشور اهداکننده» و «یک کشور خیرخواه» در دیپلماسی عمومی ترکیه نقش اساسی داشته است (Çevik & Sevin, 2017؛ Bacık and Afacan, 2013).

نتیجتاً شواهد و یافته‌ها حاکی از آن است که از سال‌های ۲۰۰۰ به بعد، محرک‌های اقتصادی و سیاسی قدرت نرم ترکیه، زمینه ساخت ابزارها و مکانیسم‌های قدرت نرم را فراهم کرد. این مکانیسم‌ها که بر مبادلات فرهنگی، آموزشی و دینی، به‌ویژه با مناطق دارای اهمیت استراتژیک برای ترکیه تأکید دارند، بیش از ۲۰ سازمان دولتی و غیردولتی و مؤسسات و انجمن‌های علمی را شامل می‌شود که در جداول ذیل به‌صورت تقریبی به وزن و اهمیت آن‌ها اشاره شده است:

درصد تقریبی وزن مکانیسم‌های قدرت نرم و قدرت سخت ترکیه

مع‌هذا، همان‌طور که قبلاً اشاره شد، به دلیل گستردگی موضوع پژوهش، در مقاله حاضر به صورت مطالعه موردی، به نقش و اهمیت چهار مکانیسم اصلی قدرت نرم ترکیه ۱. آژانس همکاری و هماهنگی ۲. سازمان دیانت ۳. یونس امره و ۴. سازمان بین‌المللی فرهنگ ترک پرداخته شده است.

۱. آژانس همکاری و توسعه

با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ و ظهور جمهوری‌های جدید در منطقه آسیای میانه و قفقاز، دولت آنکارا فرصت را مناسب یافت تا با به رسمیت شناختن کشورهای تازه تأسیس، زمینه‌های حضور و نقش‌آفرینی در زمینه‌های مختلف اقتصادی، دینی، فرهنگی و... را فراهم کند. فعالیت‌هایی که در ابتدا انجام شد، به مرور زمان، به

پروژه‌های بلندمدت و همکاری مبتنی بر توسعه تبدیل گردید. در این راستا، نیاز به سازمانی که بتواند عملیات انجام شده در این زمینه و اولویت‌های سیاست خارجی را شناسایی، اولویت‌بندی و هماهنگ کند، به وجود آمد و منجر به ایجاد آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (TİKA) در سال ۱۹۹۲ شد. بدین ترتیب، تیکا به‌عنوان یک واسطه اجرایی سیاست خارجی ترکیه، به‌ویژه در کشورهایی که با آن‌ها ارزش‌های مشترک وجود دارد، و همچنین در بسیاری از مناطق و کشورها تبدیل گشت. به‌ویژه از دهه ۲۰۰۰ که تصور ترکیه از سیاست خارجی دستخوش تغییرات مهمی شد، مطابق با این تغییر، تیکا حوزه فعالیت خود را افزایش داد. تیکا از سال ۱۹۹۲ الی ۲۰۰۲، مجموعاً ۲۳۴۶ پروژه و فعالیت را انجام داد و از سال ۲۰۰۲ الی ۲۰۰۶، این رقم به ۲۸۰۰ پروژه افزایش یافت. این آژانس همچنین، تعداد دفاتر هماهنگی برنامه را از ۱۲ در سال ۲۰۰۲ به ۲۵ در ۲۰۱۱ و به ۳۳ در ۲۰۱۲ افزایش داد (Kardaş ve Erdağ, 2012: 3-5).

امروزه، حوزه فعالیت این آژانس با ۶۱ دفتر و زیرمجموعه، به ۱۷۰ کشور توسعه یافته است. بودجه مصرف شده تیکا در سال ۲۰۱۹، ۵۵۰ میلیون لیره یعنی حدوداً ۷۵ میلیون دلار بوده است. بیشترین میزان همکاری‌های توسعه بین‌المللی این کشور در سال ۲۰۲۰ در خاورمیانه و شمال آفریقا ۲۰ میلیون دلار بوده و به مناطق بالکان، قفقاز و در آسیای شرقی و آمریکای لاتین بود.

به‌طور کلی، روند و میزان حضور و نقش آفرینی دو دهه اخیر کشور ترکیه در مناطق مختلف اعم از آسیای میانه، قفقاز و ماورای قفقاز، منطقه بالکان، جزایر کریمه و ماورای آن، آفریقا، شبه‌قاره و غیره حاکی از آن است که تیکا به‌عنوان یکی از مکانیسم‌های همکاری و

---

۱. آژانس، بر اساس ماهیت شکل‌گیری اش یکسری اهداف را بر عهده دارد: - کمک به توسعه کشورها و جوامع ترک؛ - توسعه همکاری‌های اقتصادی، تجاری، فنی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی بین کشورها و جوامع ترک؛ - مشارکت در پروژه‌ها و فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی باهدف حفظ میراث و ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی مشترک در بین کشورها و جوامع ترک؛ - اعطای بورس تحصیلی و کمک به مقامات دولتی و سایر افراد برای تحصیل و آموزش در ترکیه؛ - تسهیل‌کننده اصلی همکاری بین نهادها و سازمان‌های دولتی ترک‌ها، دانشگاه‌ها، سازمان‌های غیرانتفاعی و بخش خصوصی؛ - همکاری با سایر آژانس‌های بین‌المللی و کمک از طریق پروژه‌ها و برنامه‌های مختلف.

هماهنگی سیاست خارجی ترکیه در ابعاد مختلف نهادها و سازمان‌های دولتی، دانشگاه‌ها، سازمان‌های غیرانتفاعی و بخش خصوصی موفق عمل کرده است. به‌عنوان مطالعه موردی، آژانس تیکا، از سال ۱۹۹۴ تاکنون، در کشور جمهوری آذربایجان ۱۲۰۰ پروژه و فعالیت انجام داده است. در چارچوب پروژه‌ها و فعالیت‌های انجام‌شده تیکا در جمهوری آذربایجان، ۱۵۳۱ پرسنل حوزه بهداشت و سلامت، ۹۵۰ نیروی حوزه گردشگری، ۲۷۴ قاضی و دادستان، ۷۸۳ متخصص فناوری اطلاعات، ۳۸۰ پرسنل امنیتی، ۴۸۰ عضو حوزه رسانه، ۱۸۵ نماینده سازمان‌های مدنی و ۹۹۱ متخصص هنرهای زیبا و صنایع دستی، آموزش دیده‌اند. در مجموع نزدیک به ۶۰۰۰ آذربایجانی از برنامه‌های آموزشی و تجربه، بهره‌مند شدند.

شایان‌ذکر است آژانس تیکا در نظر دارد طی سال‌های آینده برنامه‌های اولویت‌دار و استراتژیک نظیر «بازسازی مجدد منطقه قره‌باغ»، «توسعه بخش‌های غیرنفتی»، «رفع موانع تعادل اجتماعی»، «توسعه ارزش‌های تمدنی مشترک» را در کشور جمهوری آذربایجان عملیاتی کند. همچنین قرار است تعمیر و بازسازی مراکز تاریخی و عبادی نظیر قلعه بزرگ «مردکان» متعلق به قرون ۱۳ و ۱۴ و مسجد «توبا شاه» متعلق به سال‌های ۱۴۹۲-۱۴۹۳ را انجام دهد که در حقیقت یک مکانیسم نفوذی فرهنگی و دینی محسوب می‌شود. (Anadolu Ajansı, 15/08/2021)

۲. سازمان دیانت

با تأسیس نظام جمهوری ترکیه و تنظیم و تدوین قانون اساسی لائیک، سازمان دیانت مجوز فعالیت هرگونه فعالیت غیردینی را از دست داد؛ محدودیتی که تقریباً تا سال‌های ۲۰۰۰ به قوت خود باقی بود و حضور و نقش‌آفرینی این نهاد در امور سیاسی، اقتصادی، فرهنگ-آموزشی و ... را به میزان زیادی محدود نمود. مع‌هذا، با روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه در سال ۲۰۰۲، موقعیت این سازمان به‌عنوان یک‌نهاد دینی تقویت و توسعه یافت (Mutluer, 2018: 4).؛ طوری که این تغییرات به این نهاد دینی اجازه داد تا خدمات و فعالیت‌های خود را به خارج از مساجد منتقل کند و بدین ترتیب دامنه مسئولیت‌های نهادی‌اش را گسترش دهد. در همان دوره، شبکه تلویزیونی و رادیوی سازمان دیانت

راه‌اندازی شد و پخش آن برای طیف وسیعی از مخاطبان جامعه آغاز گردید. در حال حاضر سازمان دیانت مسئول تعیین خط‌وربط مذهبی برای خانواده‌ها و جامعه است. در سال ۲۰۱۲، رجب طیب اردوغان، سازمان دیانت را به تربیت نسلی مذهبی مورد خطاب قرارداد (Diken, 2016). به همین دلیل است که برخی از تحلیلگران جامعه لائیک ترکیه، بر این باورند این برنامه‌ریزی در راستای اهداف اردوغان برای پایه‌ریزی یک تمدن اسلامی است. از سال‌های ۲۰۱۷ به بعد، تأثیر و نفوذ سازمان دیانت در سیاست داخلی و خارجی ترکیه به میزان زیادی افزایش یافت. این سازمان، که بودجه و تعداد پرسنل آن هر ساله رشد می‌کند، نفوذ خود را در خارج از ترکیه بیش‌ازپیش نمایان کرده است. یک مقام ارشد وزارت امور خارجه فرانسه در اظهارنظری بیان داشته بود که نمایندگان ترکیه البته سفیران و افسران خارجی هستند. اما سازمان دیانت آن‌قدر مؤثر است که با این همه کمک اقتصادی، دیگر فقط به دنبال دسترسی به مهاجران ترک و مسلمانان فرانسوی نیست و صریحاً می‌گوید: «ما مجبور هستیم که آن‌ها را نیز به‌عنوان بازیگر ببینیم» (Erdi Ozturk, 2021:13).

به‌طور کلی، در زمان ریاست اردوغان بر دولت، سازمان دیانت به‌طور کامل بازسازی شد و بودجه آن به یک میلیارد و ۳۰۰ میلیون یورو رسیده است؛ یعنی دو برابر بودجه وزارت امور خارجه و چهار برابر بودجه وزارت علوم و فناوری ترکیه. این سازمان بیش از ۱۳۰ هزار نیروی انسانی دارد و وظیفه نظارت بر امور دینی را عهده‌دار است. این سازمان در ۲۹ کشور، ۵۰ نمایندگی دارد که حدود ۳ هزار نیرو در آن فعال هستند. از جمله کشورهایی که سازمان دیانت در آن‌ها فعالیت پایدار و گسترده‌ای دارد می‌توان به آلمان (۱۴ نمایندگی)، استرالیا (۲ نمایندگی)، جمهوری آذربایجان (۲ نمایندگی)، فرانسه (۳ نمایندگی)، هلند (۳ نمایندگی)، کوزوو (۲ نمایندگی)، کونیا (۲ نمایندگی)، اشاره کرد!

سازمان دیانت، از طریق «وقف دیانت ترکیه» (TDF) هم‌اکنون حدود ۲ هزار مسجد را در بیش از ۱۴۰ کشور مدیریت می‌کند. به‌عنوان مثال، این وقف طی سال‌های اخیر ۲۷۰

---

۱. اسامی دیگر کشورها بدین ترتیب است: ایالات متحده آمریکا، آبخازیا، آلبانی، اتریش، بلاروس، بلژیک، بوسنی و هرزگوین، بلغارستان، دانمارک، انگلیس، سوئیس، سوئد، قزاقستان، قرقیزستان، لیتوانی، مغولستان، ازبکستان، رومانی، روسیه، عربستان سعودی، ترکمنستان، اکراین.

مسجد در سوریه را بازسازی کرده است. در سال ۲۰۱۸ هم، بزرگ‌ترین مسجد منطقه آسیای میانه با ظرفیت ۲۰ هزار نفر توسط ترکیه در شهر بیشکک افتتاح کرد. این وقف، علاوه بر فعالیت‌های آموزشی و تبلیغی، در پروژه‌های مختلف همیاری بشردوستانه در مناطق بحرانی، فعالیت‌های عمرانی و خدماتی هم فعال است. به‌عنوان مثال میزان درآمد این وقف در سال ۲۰۱۷، ۹۱۴ میلیون لیره بود که از این میزان ۷۹۸ میلیون لیره هزینه کرد.

مؤسسه دیتیب (DITIP) در آلمان یکی از زیرشاخه‌های سازمان دیانت است. دیتیب بزرگ‌ترین انجمن اسلامی در آلمان است که هماهنگ‌کننده امور ۸۵۶ مسجد به‌ظاهر مستقل است و تعیین امامان این مساجد و نیز آموزش امامان در آلمان را تاکنون بر عهده داشته است.^۲ به دلیل رابطه بسیار نزدیک دیتیب با دیانت، بسیاری این انجمن را «بازوی اردوغان در آلمان» می‌دانند.

۳. یونس امره

بنیاد وقفی یونس امره که به‌عنوان مهم‌ترین نهاد فرهنگی در زمینه روابط بین‌الملل ترکیه محسوب می‌شود، فعالیت خود را در سال ۲۰۰۹ آغاز کرد و امروزه دارای ۵۸ مرکز فرهنگی در خارج از کشور است. دفتر مرکزی آن در آنکارا قرار دارد و از نظر مالی وابسته به اتحادیه اتاق‌ها و بورس‌های ترکیه است و کلیه هزینه‌های آن از سوی این اتحادیه تأمین می‌گردد. لیست مراکز فرهنگی وابسته به یونس امره بدین ترتیب است:

– **بالکان:** شامل کشورهای بوسنی هرزگوین (۲۰۰۹، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴)، آلبانی (۲۰۰۹، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲)، مقدونیه (۲۰۱۰)، رومانی (۲۰۱۱)، در صربستان (۲۰۱۵)، در کوزوو (۲۰۱۱ و ۲۰۱۲)، مونتنگرو (۲۰۱۴)، مولداوی / گاگوزیا (۲۰۱۵) کرواسی (۲۰۱۵)؛

– **آسیا:** شامل کشورهای قزاقستان (۲۰۱۰)، تاتارستان (۲۰۱۲)، گرجستان (۲۰۱۲)، آذربایجان (۲۰۱۳)، یمن (۲۰۱۳)، پاکستان (۲۰۱۶) روسیه (۲۰۱۷)؛

---

1. Diyanet İşleri Türk İslam Birliği.

۲. گفتنی است در کشور آلمان حدود ۲۵۰۰ مسجد وجود دارد که ۹۰ درصد امام‌جمعه آن‌ها از بیرون تعیین می‌شود؛ که بخش مهمی از آن‌ها تحت مدیریت سازمان مدیریت ترکیه انجام می‌گردد.

- **خاورمیانه:** شامل کشورهای اردن (۲۰۱۲)، لبنان (۲۰۱۲)، ایران (۲۰۱۲)، قبرس (۲۰۱۴)، قطر (۲۰۱۵) بحرین (۲۰۱۸)؛

- **اروپا:** شامل کشورهای بلژیک (۲۰۱۰)، انگلستان (۲۰۱۰)، آلمان (۲۰۱۱ و ۲۰۱۴)، فرانسه (۲۰۱۲)، هلند (۲۰۱۲)، لهستان (۲۰۱۳)، ایتالیا (۲۰۱۴)، مجارستان (۲۰۱۳)، اتریش (۲۰۱۴)، اوکراین (۲۰۱۷)، اسپانیا (۲۰۱۸)، ایرلند (۲۰۱۹)؛

- **آفریقا:** شامل کشورهای مصر (۲۰۱۰)، مراکش (۲۰۱۳)، الجزایر (۲۰۱۴)، سودان (۲۰۱۵)، سومالی (۲۰۱۶)، تونس (۲۰۱۷)، سنگال (۲۰۱۷)؛

- **خاور دور:** شامل کشورهای ژاپن (۲۰۱۱)، مالزی (۲۰۱۵)، استرالیا (۲۰۱۸)، کره جنوبی (۲۰۱۹)؛

- **آمریکا:** شامل کشورهای ایالات متحده (۲۰۱۶)، مکزیک (۲۰۱۸) (Eren, 2020: 131).

به طور کلی، ترکیه از بالکان (۲۶٪) تا آسیا (۱۵٪) از اروپا (۱۴٪) تا آفریقا (۱۴٪)، از خاورمیانه (۱۴٪) تا خاور دور (۱۴٪) و اخیراً در آمریکا (۳٪)، سعی کرده است با شیوه دیپلماسی فرهنگی در تعامل و ارتباط بین فرهنگ‌ها ورود کند و آن‌ها را دوباره با سنت‌های عثمانی متصل کند (Polo and Üstel, 2014) و شهرت تاریخی / ملی خود را از طریق موسسه یونس امره ارتقا بخشد. امروزه، میزان فعالیت این نهاد فرهنگی با توجه به اهمیت سیاست خارجی ترکیه که بیشتر با همکاری در کشورهای بالکان و آسیای میانه فعال است، افزایش یافته است. با شعار «جهان، ترکیه را بهتر می‌شناسد»، ترکیه قصد دارد تعداد بنیاد یونس امره را از ۵۸ به ۱۰۰، در صدمین سالگرد جمهوری ترکیه در سال ۲۰۲۳ افزایش دهد. این دولت با تبلیغ زبان ترکی به عنوان یک زبان جهانی و فرهنگ ترکی به عنوان یک فرهنگ جهانی در صحنه بین‌الملل می‌خواهد تصویری جذاب از ارزش‌های فرهنگی اجتماعی خود ایجاد کند. از این نظر، بنیاد یونس امره یک نهاد فرهنگی مهم است که در آن ترویج زبان ترکی (بنابراین فرهنگ ترکی) به عنوان ابزاری برای قدرت نرم در سراسر جهان مورد علاقه قرار می‌گیرد. همانند مورد بنیاد معارف ترکیه، بنیاد یونس امره هم فقط به آموزش زبان ترکی در خارج از کشور توجه نمی‌کند: سیاست‌های آموزشی آن بر برنامه‌های آموزشی -

فرهنگی نظیر «دوره‌های ترکی برای خارجی‌ها» (۲۰۰۹)، «ترجیح من ترکی است» (۲۰۱۰)، «برنامه صدور گواهینامه ترکی»، «آموزش ترکی از راه دور» و «مدرسه تابستانی» متمرکز است. در حقیقت، بنیاد یونس امره سعی می‌کند از طریق سیاست‌های آموزشی خود در ترکیه اقدامات دیپلماسی فرهنگی را انجام دهد. این اشتباه نیست که بگوییم ترکیه اقدامات دیپلماسی فرهنگی خود را از طریق تأسیس بنیاد یونس امره در بالکان و در خاورمیانه توسعه داده است. میراث فرهنگی امپراتوری عثمانی به‌عنوان پلی بین ترکیه و بالکان (و خاورمیانه) عمل می‌کند و نهاد فرهنگی تأثیر موفقی بر این زمینه دارد. به این ترتیب، موسسه یونس امره برای توسعه اولویت‌های سیاست خارجی ترکیه و تقویت اقدامات دیپلماسی فرهنگی خود در ترکیه، «آکادمی دیپلماسی فرهنگی» (۲۰۱۶) را تأسیس کرد (Eren, 2020: 132).

در بنیاد یونس امره، اهداف و سیاست‌های دیگری نظیر «حفاظت و ارتقا میراث فرهنگی ترکیه در جهان»، «حمایت از ترویج و تولید در زمینه مجازی فرهنگ ترکیه»، «فرهنگ و

---

۱. بنیاد معارف ترکیه در سال ۲۰۱۶ تأسیس شد و تنها سازمان دارای اختیار جهت گشایش مؤسسات آموزشی خارج از چارچوب وزارت آموزش و پرورش از طرف جمهوری ترکیه در خارج از کشور است. این بنیاد در اصل دروازه ورود ترکیه به جهان در حوزه آموزش است که تعامل فرهنگی و تمدنی را به‌عنوان بهترین راه دستیابی به اهداف مشترک می‌بیند. بنیاد معارف اکنون دارای ۳۴۴ نهاد آموزشی در ۴۳ کشور جهان شامل ۱۲ مرکز آموزشی (افغانستان، آلمان، اتریش، فرانسه، کوزوو، بلاروس، بلژیک، پاکستان، جمهوری آذربایجان و ...)، ۱ دانشگاه (آلبانی) و ۴۲ مؤسسه آموزشی داخلی و همچنین ۱۲ خوابگاه است که به بیش از ۴۰ هزار دانش‌آموز، خدمات آموزشی ارائه می‌کند. گفتنی است در حال حاضر در مدارس و مؤسسات وابسته به بنیاد معارف ترکیه در ۱۰ شهر پاکستان از جمله اسلام‌آباد، ۲۷ مدرسه، ۱۸۰۰ کارمند و ۱۲۰۰۰ دانش‌آموز پاکستانی مشغول به تحصیل هستند. طبق چشم‌انداز سال ۲۰۲۳، قرار است تعداد مدارس به ۳۵ مدرسه و ۱۷ هزار دانش‌آموز ارتقاء یابد. همچنین طبق توافق‌نامه ۱۳ ژانویه ۲۰۲۱، وضعیت حقوقی بنیاد معارف در پاکستان از یک مؤسسه غیردولتی به یک نهاد دولتی و رسمی تغییر یافت و بنیاد معارف می‌تواند فعالیت‌های خود را علاوه بر مدرسه و دانشگاه، به ایجاد مراکز آموزشی و فرهنگی، برنامه‌های تبادل دانشجو و بورس تحصیلی در پاکستان گسترش دهد. بنیاد معارف در چشم‌انداز سال ۲۰۲۳ با افزایش فعالیت در ۳۳ کشور جدید، فعالیت خود را برای ۱۰۰ کشور از جمله مالزی، اندونزی و هند برنامه‌ریزی نموده است.

غذای ترکیه»، «تحرك هنرمندان ترك در سراسر جهان»، «مدرسه تابستانی سینمای ترکیه» و «هفته فیلم‌های ترکیه» دنبال می‌شود.

پروژه مهم دیگر یونس امره «بازسازی میراث فرهنگی در بالکان» است. این پروژه با همکاری بانک مرکزی ترکیه به منظور ترمیم و نگهداری از نسخه‌های خطی تخریب‌شده در زمان جنگ، تهیه و کپی از نسخه‌های آسیب‌دیده و حفظ آن است. قلمروی اجرای این پروژه بوسنی و هرزگوین، مقدونیه، آلبانی، کوزوو، صربستان، مونته‌نگرو و کرواسی است. پروژه‌های دیگر در دست اجرا «پروژه احیا هنرهای سنتی ترکیه در بالکان» است.

به جز این، دوره‌های آموزشی دیپلماسی عمومی هم در این موسسه برگزار می‌شود و برنامه مدرسه تابستانی در هر تابستان صدها زبان‌آموز ترکی را برای یادگیری بهتر و شناختن عینی و ملموس از ترکیه به این کشور مهمان می‌کند. دانش‌آموزانی که در این پروژه شرکت کردند ۳۱ درصد از کشورهای بالکان، ۲۲ درصد از آسیا، ۱۸ درصد از آفریقا، ۱۶ درصد از خاورمیانه و ۱۳ درصد از کشورهای اروپایی بوده‌اند.

لازم به ذکر است در منطقه بالکان، علاوه بر بنیاد یونس امره، موسسه گزینه آینده، موسسه تیکا، بنیاد سما، انجمن آلبانیایی‌های فارغ‌التحصیل ترکیه، انجمن تیرانا، دانشگاه بدر، موسسه السار، بنیاد استانبول، بنیاد بالکان غربی برای توسعه استراتژیک، حزب چام و بالاخره کمیته مسلمانان آلبانی، همگی بازوان فرهنگی، آموزشی، خیریه‌ای و سیاسی ترک‌ها در منطقه بالکان هستند. ترکیه، در آلبانی سالانه ۵۰ برنامه مهم و بنیادی را عملیاتی می‌کند. به‌عنوان مثال، ترکیه ۲۳۴۷ خانواده بی‌سرپرست آلبانی را تحت پوشش دارد و حقوق ماهیانه

---

۱. ترکیه طبق گزارش آژانس گلوبال در ۲۰۱۸ اولین کشور صادرکننده فیلم و سریال بوده و آمریکا را پشت سر گذشته است. در سال ۲۰۱۹ درآمد صادرات سالانه سریالهای ترکیه‌ای به ۳۵۰ میلیون دلار رسیده است. تا به امروز بیش از ۱۵۰ مجموعه تلویزیونی در ۱۴۶ کشور از جمله اروپا، خاورمیانه، آسیای میانه، آفریقا، آمریکای شمالی و جنوبی به بیش از ۷۰۰ میلیون مخاطب عرضه شده است. سریال حریم سلطان با ۵۰۰ میلیون بیننده پرمخاطب‌ترین سریال ترکیه در جهان انتخاب شد. اخیراً هم سریال قیام ارطغرل با تأکید بر وحدت اسلامی مورد استقبال جهان اسلام قرار گرفته است. رئیس‌جمهور ونزوئلا این سریال را تحسین کرده و از لوکیشن فیلم‌برداری بازدید کرده است. این سریال در کشورهای عرب به ۲۰۰ میلیون بیننده رسیده و در پاکستان پربیننده‌ترین سریال سال جاری این کشور شده است.

پرداخت می‌کند. ۲۶۰۵ یتیم را تغذیه مالی و سرپرستی کرده و به صدها نفر بورسیه تحصیلی جهت تحصیل در ترکیه اعطا می‌کند و هر سال ۵۴ اردوی آموزشی در ترکیه برگزار می‌نماید! امامان جماعت و مفتی‌ها عموماً به‌طور رایگان در ترکیه تحصیل کرده و فارغ‌التحصیل می‌شوند. ساخت مساجد و بناهای اسلامی با قدرت پیگیری شده، طوری که فقط در تیرانا مصلاهی بزرگ که ۳۰ میلیون دلاری در حال ساخت‌وساز قرار دارد. شرکت‌های ترکسل، بنیاد استانبول، بنیاد گلستان، اپوکاف مرکز اصلاحات لیبرال آلبانی، همگی علاوه بر سرمایه‌گذاری و فعالیت در پروژه‌های بزرگ اقتصادی و فرهنگی در راستای نوعی ترس زدایی حرکت می‌کنند و تا حدی هم موفق بوده‌اند. سرمایه‌گذاری این شرکت‌ها

۱. آموزش یکی دیگر از منابع قدرت نرم برای کشورهای است که به دنبال تأثیر جهانی هستند. کشورهای که دارای مؤسسات آموزشی و پژوهشی باکیفیت بالا هستند، دانشجویان بین‌المللی بیشتری را جذب می‌کنند و بنابراین منبع قدرت نرم یک کشور هستند. از همه مهم‌تر، آموزش باکیفیت یکی از محکم‌ترین عوامل رشد اقتصادی است. بنابراین، آزمون K-۱۲ در ارزیابی جایگاه جهانی یک کشور از نظر کیفیت تحصیلات ابتدایی و متوسطه مهم است. برنامه آزمون ارزیابی دانشجویان بین‌المللی (PISA) یک منبع OECD است که چنین اطلاعاتی را ارائه می‌دهد. اگرچه نمرات PISA ترکیه در علوم، ریاضیات و خواندن بین سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۰۹ افزایش یافته است، به‌خصوص برای دانش‌آموزان از خانواده‌های مستضعف پیشرفت می‌کند، اما امتیازات فعلی آن، هنوز کمتر از میانگین OECD است (بانک جهانی، ۲۰۱۳). باوجود کمبود در آموزش K-۱۲، ترکیه از زمان استقلال خود تاکنون توجه زیادی به آموزش عالی داشته است. در ترکیه ۲۰۶ دانشگاه وجود دارد که تعداد قابل‌توجهی از آن‌ها تحت دولت‌های حزب عدالت و توسعه تأسیس شده‌اند. تعداد دانشگاه‌ها از ۷۶ در سال ۲۰۰۲ به ۱۷۶ در سال ۲۰۱۴ و ۲۰۶ در سال ۲۰۱۸ افزایش یافته است (Secim Beyannamesi, 2015; Yök, 2018). طبق آخرین شاخص آموزش عالی تایمز، تعداد دانشگاه‌های ترکیه در شاخص ۵۰۰ تایمز، ۶ دانشگاه شامل: دانشگاه بیلکنت (Bilkent)، دانشگاه فنی خاورمیانه، دانشگاه فنی استانبول، دانشگاه بوغازیچی (Bogaziçi)، دانشگاه کوچ (Koc)، دانشگاه سابانجی (Sabancı) و دانشگاه آتلم (Atılım) است. ترکیه برای ایجاد روابط پایدار با دانش‌آموزان و به‌ویژه از کشورهای ترکیه به دنبال روابط بهتر است، در مبادلات آموزشی سرمایه‌گذاری کرده است. در نتیجه بورس‌های تحصیلی YTB's Turkey که در سال ۲۰۱۰ و بحث Scholar شورای عالی آموزش (Yök) تأسیس شد، ترکیه تحرک دانشجویان بین‌المللی خود را افزایش داده است (Aras & Muhammed, 2018). تعداد دانشجویان بین‌المللی در سال ۲۰۱۱، ۳۱ هزار و ۱۱۸ نفر بود، در حالی که در سال ۲۰۱۷ به ۱۲۵ هزار و ۱۳۸ نفر افزایش یافت. این روند افزایشی در تعداد دانشجویان بین‌المللی ظرفیت قابل‌توجهی برای ظرفیت نرم ترکیه نشان می‌دهد. علاوه بر این، برنامه‌های کوتاه‌مدت مانند YEE Turkish School School، ERASMUS، Mevlana Program Exchange و Farabi Exchange Program به‌عنوان بسترهایی برای ارتقا ظرفیت قدرت نرم ترکیه در زمینه آموزش عمل می‌کنند.

سالانه بالغ بر ۷۵۰ میلیون دلار فقط در آلبانی است. بر اساس آمارهای سال ۲۰۱۴، ترکیه در شراکت تجاری با آلبانی، از آلمان هم سبقت گرفته است.

۴. سازمان بین‌المللی فرهنگ ترک

پس از انحلال اتحاد جماهیر شوروی و پایان جنگ سرد، سیاست بین‌الملل در سراسر جهان وارد مرحله گذار شد و از طریق لایه‌های خردشده پرده آهنین، فرصت‌های جدید سیاست خارجی برای کشورهای تازه تأسیس مناطق قفقاز و آسیای میانه فراهم شد. در این راستا، یکی از جدیدترین موارد نهادینه‌سازی همکاری‌های بین‌المللی، در منطقه آسیای مرکزی تحت عنوان «جهان ترک» شکل گرفت. این مفهوم، عمدتاً بر شش کشور مستقل، آذربایجان، قزاقستان، قرقیزستان، ترکیه، ترکمنستان و ازبکستان دلالت دارد. در درکی وسیع‌تر، جهان ترک همچنین شامل بسیاری از مردم ترک می‌شود که در شمال، شرق، مرکز و غرب آسیا، شمال غربی چین و بخش‌هایی از شرق اروپا زندگی می‌کنند. در قالب این نوع نهادینه‌سازی، فرایندهای مختلفی نظیر هماهنگی رسمی، امضا و قانونی شدن توافقنامه‌های بین‌المللی، ایجاد ساختارهای بوروکراتیک، شیوه‌گفتمان رسمی، گفتگوها و کنوانسیون‌ها بر اساس جهان ترک مورد توجه واقع شد. در نتیجه این روند آشکار، در سال ۱۹۹۳ سازمان بین‌المللی فرهنگ ترک (TÜRKSÖY) توسط جمهوری ترکیه، آذربایجان، قزاقستان، قرقیزستان، ترکمنستان و ازبکستان تأسیس شد و به‌عنوان تمرین دیپلماسی فرهنگی در حوزه جهان ترک عمل کرد (Akıllı, 2019). این مؤسسه، با عنوان «یونسکو ترکی» نیز شناخته می‌شود که همکاری فرهنگی بین کشورهای عضو و ناظر خود را تأمین می‌کند (Purtaş, 2017: 91-92). برای انجام این کار، این مؤسسه رویدادهای بزرگداشتی را برگزار می‌کند که بر فرهنگ و تاریخ مشترک ترک‌ها و همچنین جشن و اعیاد تأکید دارد. جدا از این رویدادها، ترویج هنر رایج ترکی برای فعالیت‌های مؤسسه ترکسوی از جایگاه مهمی برخوردار است. از آنجاکه این مرکز، یک سازمان گفتگو و تعامل برای جهان ترک است، ترویج هنر و ایجاد پیوندها از طریق آن، فعالیت‌های این مؤسسه را شکل می‌دهد. هنر، زبانی جهانی است که می‌تواند زمینه ارتباطی را فراهم کند. بنابراین، تورکسوی هنر را عنصر

اساسی برای گفتگو و ارتباط می‌داند و اهمیت فوق‌العاده‌ای در فعالیت‌های خود قائل است. برای انجام این کار، ترکسوی تعدادی رویداد هنری را از آغاز تأسیس کرد. ۱۹ روز اپرا، ۱۰ گردهمایی عکاسان، ۷ کنگره مجلات ادبیات جهان ترک، ۳ مسابقه داستان کوتاه کاشگرلی محموت و ۵ هم‌اندیشی درباره میراث فرهنگی ناملوس؛ و همچنین تبادل رپرتوارها، رهبران و نوازندگان در میان ارکستر مجلسی جوانان جهان ترک (تأسیس در ۲۰۱۰) و گروه کر جوانان (تأسیس در ۲۰۱۵) (Purtaş, 2017: 99).

علاوه بر هنر، مؤسسه تورکسوی فرهنگ را به‌مثابه زمینه اصلی گفتگو و ارتباط بین اعضای خود ترویج می‌کند. به‌عنوان مثال، پایتخت فرهنگی جهان ترک هر سال اعلام می‌شود (مانند آستانه قزاقستان در سال ۲۰۱۲). پایتخت‌های فرهنگی جهان ترک میزبان رویدادهای زیادی در طول سال انتخاب‌شده هستند: از گردهمایی‌های هنری گرفته تا تئاتر، از اجرای موسیقی کلاسیک گرفته تا ویتترین‌های مختلف (مانند Turkvision). به‌طور کلی، پایتخت فرهنگی بودن برای یک سال فرصتی برای معرفی تصویر مثبت از آن کشور نسبت به جهان در واقع، ایجاد می‌کند (Akıllı, 2019). این رویدادها آمار گردشگران فرهنگی را نیز به‌شدت افزایش می‌دهد. به‌طور کلی، به لطف فعالیت‌های مؤسسه تورکسوی، که زمینه محکمی برای گفتگو، تعامل و ارتباطات فرهنگی فراهم می‌کند، جمهوری‌های ترک با موفقیت سیاست‌های خود را برای حفظ همزیستی مسالمت‌آمیز و همچنین بازسازی، حفظ، ادغام و ترویج فرهنگ مشترک اجرا کرده‌اند (Purtaş, 2017: 100).

در انتها باید تأکید کرد که فرهنگ به‌عنوان یک منبع قدرت نرم، ترکیبی است که از جذابیت تاریخی یک کشور، صادرات فرهنگی، مشاهیر، سنت‌های آشپزی، خطوط هوایی ملی آن، فیلم‌های برنده جایزه و مجموعه‌های تلویزیونی تا برندگان جایزه نوبل گسترش می‌یابد. از این نظر، فرهنگ یک ویژگی غالب در منابع قدرت نرم ترکیه است. ترکیه به‌عنوان جانشین بسیاری از تمدن‌های آناتولی باستان، از آثار تاریخی فراوانی برخوردار است. از سال ۲۰۱۸، ترکیه دارای ۱۶ ماده نامشهود فرهنگی مختلف در فهرست میراث فرهنگی یونسکو (Intangible Cultural Heritage) (۲۰۱۸) است. ۱۸ ملک در فهرست میراث جهانی یونسکو و ۷۷ ملک در فهرست موقت آن ذکر شده است (فهرست میراث جهانی یونسکو، ۲۰۱۸).

پارک‌های طبیعی و چشم‌انداز یک کشور نیز دارایی‌های قدرت نرم مهمی هستند که به نوبه خود باعث گردشگری بیشتر و شناخت بین‌المللی می‌شوند. برنامه پرچم آبی مستقر در دانمارک، که بهترین beaches ها را به رسمیت می‌شناسد، به ۴۵۹ ساحل ترکیه برای برتری خود اعطا کرده است (پرچم آبی، ۲۰۱۸). سنت‌های آشپزی همچنین به عنوان یک معیار در خدمت منابع قدرت نرم عمل می‌کنند. ترکیه سنت آشپزی گسترده‌ای دارد که طی سال‌های اخیر توانسته است غذاهای ترکی شناخته‌شده جهانی را توسعه دهد. (Senem B. C., 2019).
Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction). استثنا در منبع قدرت نرم آشپزی ترکیه، رستوران‌های مشهور جهان - Nusr- Et و سرآشپز مشهور آن Nurset Gökçe است که در شبکه‌های اجتماعی به معروف است.

فیلم‌های سینمایی و نمایش‌های تلویزیونی نیز راهی است که در آن ملت‌ها برای به دست آوردن شناخت جهانی رقابت می‌کنند. طی سال‌های اخیر تعدادی از کارگردانان و فیلم‌های برنده جایزه از ترکیه در جشنواره‌های بین‌المللی نمایندگی کرده‌اند. نوری بیلگه سیلان و سمیح کاپلان‌وگلو دو کارگردان اخیر هستند که جوایز جشنواره فیلم کن و جشنواره بین‌المللی فیلم برلین را دریافت کرده‌اند. علاوه بر این، مجموعه‌های تلویزیونی ترکیه توجه قابل توجهی در سراسر جهان ایجاد کرده است. با میلیون‌ها بیننده در چندین قاره، محتوای تلویزیونی ترکیه به یکی از صادرات پیشرو در محتوای جهانی تبدیل شده است.
ترکیه قصد دارد این نفوذ فرهنگی را هدفمند و کانالیزه کرده و در واقع به «دیپلماسی فرهنگی» تبدیل کند. در همین راستا بنیاد دیپلماسی ترکیه در تاریخ ۲۰۲۱/۰۹/۱۷ سمپوزیومی با عنوان «قدرت نرم ترکیه: مجموعه‌های تلویزیونی ترکیه»^۱ باهدف «تعیین مشکلات سریال‌های تلویزیونی در ترکیه و تدوین نقشه راه با توسعه راه‌حل‌ها توسط بنیاد دیپلماسی سازمان‌دهی شده، برگزار کرد.» اوغوزخان بیلگین، رئیس بنیاد دیپلماسی ترکیه در مراسم افتتاحیه سمپوزیوم گفت: «ترکیه از طریق سریال‌هایی که تهیه و صادر می‌کند در

حال انجام یک دیپلماسی فرهنگی مهم است.» بیلگین اظهار داشت که ترکیه علاوه بر مناطق فرهنگی نزدیک خود می‌تواند جلوه‌های فرهنگی بسیار مهمی را از طریق سریال‌ها حتی در کشورهایی مانند آمریکای لاتین و آسیای دور منتقل کند و این یک عنصر بسیار مهم قدرت است (Anadolu Ajansi.com.tr).

نتیجه

منبع و منشأ قدرت نرم ترکیه را باید در تحولات عمیق اجتماعی، سیاسی و اقتصادی این کشور جستجو کرد. این به‌نوبه خود مبتنی بر ترکیبی مؤثر از استراتژی‌های سیاسی ساختارهای سیاسی حاکم است، که تمرکز سیاست را بر روی فرد، شرکت‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی شدت بخشیدند. این تحول شامل تعریف مجدد زبان سیاسی ترکی، اعطای نقشی جدید برای سازمان‌های بازرگانی و سازمان‌های غیردولتی و تجزیه و تحلیل مجدد رابطه بین اسلام و دموکراسی بود. بدیهی است که در کنار تغییرات اقتصادی و اجتماعی در حوزه داخلی، تغییرات مهمی در صحنه بین‌الملل نیز وجود داشت؛ پایان جنگ سرد منجر به پایان سیستم دوقطبی شد و امکانات جدیدی را در خاورمیانه گشود. برای ترکیه پایان جنگ سرد اهداف جدیدی را به وجود آورد، به‌ویژه اروپایی شدن ترکیه در چارچوب پیشنهاد ترکیه برای عضویت در اتحادیه اروپا. علاوه بر این، روند جهانی‌سازی هم از نظر سیاست خارجی و هم سیاست تجاری خواستار گشودگی بیشتری نسبت به «خارج» بود. حزب عدالت و توسعه با تأکید بر دگردیسی در سه محور اصلی سیاست ترکیه «رابطه بین اسلام و دموکراسی»، «روابط ترکیه با اتحادیه اروپا» و «روند سیاست خارجی ترکیه»؛ سه تحول عمده را سبب شد:

نخست، ظهور «دولت تجارت» که ترکیه را از طریق تجارت، سرمایه‌گذاری و تجارت قابل مشاهده می‌کند؛ دوم، پیش‌بینی تجربه دموکراتیزه‌سازی ترکیه به‌عنوان «کار در حال انجام»؛ سوم، سیاست خارجی جدید ترکیه، که حرکت آزادانه مردم را بین ترکیه و جهان خارج تشویق می‌کند.

به این لیست از تحولات جذاب، باید اضافه کنیم: ۱. رشد اقتصادی پایدار، همراه با پیشرفت در نوسازی اجتماعی و ثبات اقتصادی و سیاسی داخلی؛ ۲. روابط ترکیه با اتحادیه اروپا و روند اصلاح موازی آن؛ ۳. رشد مجدد فرهنگی، هم در داخل (از طریق ایجاد دانشگاه‌های جدید، موزه‌ها و مراکز فرهنگی) و هم در خارج (از طریق پخش سریال‌های تلویزیونی و سینمایی و غیره)؛ ۴. ترکیبی جدید از روندهای مذهبی و تربیتی، که توسط گسترش مدارس مسلمان ترکیه در خارج از کشور بیان شده است؛ و ۵. رشد جریان مهاجرت و ایجاد مناطق آزاد اقتصادی برای افزایش ادغام منطقه‌ای و فعالیت اقتصادی. (Carola Cerami, 2013: 134-135).

علی‌ای حال، در پژوهش حاضر تلاش شد، با تأکید بر اهمیت «قدرت نرم» در سیاست خارجی کشور ترکیه، برخی از مهم‌ترین مکانیسم‌های آن شناسایی و معرفی گردد. یافته‌ها حاکی از آن است که دولت حزب عدالت و توسعه در یک دهه اول حاکمیتش، از مکانیسم‌های قدرت نرم به بهترین نحو در عرصه خارجی بهره‌برداری کرده است. اساساً، این دوره به دلیل عملکرد مثبت حزب عدالت و توسعه در عرصه سیاسی، اقتصادی و روابط منطقه‌ای - بین‌المللی به دوره «عصر طلایی» هم معروف است. در کارنامه این دوره، می‌توان اقدامات دموکراتیک زیادی نظیر «برقراری ارتباطات نزدیک با اتحادیه اروپا»، «اعمال محدودیت علیه نظامیان»، «تغییر و تحول در امور آموزشی و پژوهشی»، «افزایش سپهر آزادی‌های مدنی» جستجو کرد.

---

۱. شایان‌ذکر است در سال ۲۰۰۲، ان. جی. اُ. خانه آزادی که مرکز آن در آمریکا است، با توجه به شاخص خود از امتیاز حداکثر ۷، ۴٫۵ امتیاز به ترکیه داد. در این شاخص عدد ۱ به معنای آزاد و عدد ۷ به معنای فقدان آزادی است. در سال ۲۰۰۷ امتیاز ترکیه به عدد ۳ رسید. در همین فاصله زمانی آزادی مطبوعات از ۵۸ به ۴۹ رسید (بر اساس مقیاس صفر تا ۱۰۰ که ۱۰۰ به معنای کمترین آزادی است. امتیازی آزادی‌های سیاسی از ۲۳ به ۱۹ رسید (بر اساس مقیاس صفر تا ۴۰) (چاغاتای، ۱۳۹۷: ۱۱۳).

به‌عنوان مثال، بر اساس شاخص «IfG-Monocle» سال ۲۰۱۰، ترکیه در رتبه ۲۵ قرار دارد. بر اساس این گزارش، این رتبه به موضوع نامزدی ترکیه در اتحادیه اروپا و برنامه بلند پروازانه اصلاحات در طی سال‌های ۲۰۰۳ الی ۲۰۱۰ مرتبط است. در کنار این تحولات داخلی، شاخص «IfG-Monocle» ۲۰۱۰ همچنین به رویکرد سیاست خارجی ترکیه برای تبدیل شدن به یک بازیگر منطقه‌ای از طریق اعمال قدرت نرم اشاره می‌کند. در سال ۲۰۱۱، ترکیه از ۲۵ به ۲۳ رسید. بر اساس این گزارش، رویکرد ترکیه در ایجاد نفوذ بین‌المللی متمرکز بر بهبود دویپایه از سه رکن قدرت نرم است: نهادهای سیاسی و رفتار سیاست خارجی. این گزارش بر گسترش شبکه دیپلماتیک ترکیه، نهادهای دموکراتیک و رویکرد چندجانبه تأکید دارد. در سال ۲۰۱۲، شاخص «IfG-Monocle» ۲۰۱۰ به دلیل جذابیت بین فرهنگی و موقعیت هوشمند، ترکیه را در رتبه ۲۰ قرار داد.

Portland Soft Power30 بر اساس شاخص «IfG-Monocle» ساخته شده و شامل داده‌های نظرسنجی بین‌المللی و داده‌های دیپلماسی دیجیتال است که از ۶۵ معیار استفاده می‌کند. ترکیه در سال ۲۰۱۵ در رتبه ۲۸ از ۳۰ قرار گرفت. با این حال، در سال ۲۰۱۶ به دلیل بحران‌های داخلی و بین‌المللی، از ردیف ۳۰ کشور برتر خارج شد. اما در سال ۲۰۱۷ مجدداً به لیست ۳۰ قدرت نرم بازگشت و در نتیجه امتیاز بالایی تعامل، سیاست پناهندگی، کمک‌های توسعه و تعاملات چندجانبه را گرفت. با این وجود، ترکیه همچنان در انتهای نظرسنجی قرار گرفت، زیرا این رده، نتیجه تصور منفی در مورد امور داخلی و بین‌المللی خود بود. در سال ۲۰۱۸، ترکیه بار دیگر از جمع ۳۰ قدرت نرم خارج شد.

اساساً گفتمان قدرت نرم ترکیه به موازات افزایش و سقوط سیاست خارجی ترکیه است؛ فلذا دوره‌های مختلفی را پشت سر گذاشته است. با کاهش سیاست خارجی قاطعانه ترکیه و

---

۱. شاخص IfG-Monocle معیارهای ترکیبی را ارائه می‌دهد که فراتر از نظرسنجی است. این همچنین فراتر از سه ستون قدرت نرم نای حرکت می‌کند و در عوض ستون‌ها را به مجموعه‌ای از پنج دسته گسترش می‌دهد: تجارت/ نوآوری، فرهنگ، دولت، دیپلماسی و آموزش. علاوه بر این، این شاخص شامل معیارهای ذهنی مانند شهرت سفارتخانه‌ها و دیپلمات‌ها، جذابیت آیکون‌های قدرت نرم، کیفیت ایرلاین‌های ملی، تولید فرهنگی، آشپزی و رهبری سیاسی بین‌المللی است.

کاهش اعتبار بین‌المللی، که در خدمت برنامه سیاسی حزب عدالت و توسعه بود، گفتمان قدرت نرم به مفهومی بی‌ربط تبدیل شد و با کاهش محسوس قابلیت و پتانسیل مکانیسم‌های قدرت نرم در جذب و تأمین منافع ملی، دچار یک شیفت گفتمانی یعنی افول قدرت نرم و ظهور قدرت سخت هستیم که در آن نقش‌آفرینی مکانیسم‌هایی نظیر حلال احمر، سازمان مدیریت بحران، نیروهای مسلح به مراتب بیشتر شده است. خلأ منطقه‌ای، افزایش رادیکالیسم و تروریسم، دخالت قدرت‌های خارجی و نیاز به مقابله با تهدیدهای ترکیبی در حال افزایش و حفاظت از منافع ترکیه همگی دلایل لازم را برای اعمال قدرت سخت در اختیار آنکارا قرار داد. فعالیت ترکیه در این معنا عمده‌تاً بر چهارستون استوار بود:

- سیستم ریاست‌جمهوری با قدرت اجرایی گسترده و فرایند تصمیم‌گیری متمرکز؛
- یک صنعت دفاعی داخلی که به‌طور فزاینده‌ای نیازهای نیروهای مسلح را به‌طور محلی برطرف می‌کند؛

- تلاش برای داشتن خودمختاری استراتژیک به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای بزرگ؛
- یک ارتش حرفه‌ای با سابقه دیرینه در جنگ‌های ترکیبی چند جبهه (وب‌سایت ایراس؛ ۱۴۰۰/۶/۶؛ به نقل از اندیشکده «New Lines»).

منابع

فارسی

استراوس، آنسلم، کرین، جولیت (۱۳۹۰)، مبانی پژوهش کیفی (فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای، مترجم: ابراهیم افشار، نشر نی، تهران.
صادقیان حسن (۱۳۹۹)، چالش‌های دموکراسی در ترکیه، تهران، نشر رشد فرهنگ.
کافی، مجید، (۱۳۹۵)، جامعه‌شناسی تاریخی (مبانی، نظریه‌ها و مفاهیم)، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

صادقیان، حسن (۱۴۰۰)، «ابتکار عمل‌هایی برای تقویت نقش آفرینی ایران در مناطق قفقاز و آسیای میانه»، ماه نگار دیده‌بان امنیت ملی، شماره ۱۱۰- خرداد ۱۴۰۰؛ پژوهشکده مطالعات راهبردی.

«قدرت سخت ترکیه؛ چرا و چگونه ظهور کرد؟» وب سایت ایراس؛ ۱۴۰۰/۶/۶؛ به نقل از اندیشکده «New lines»

References

- A.Sh. Sharipov,(2020); The role of Turkish Soft Power Diplomacy in the current development of Central Asia- Palarch's Journal Of Archaeology Of Egypt/Egyptology 17(7). ISSN 1567-214x
- Akıllı, Erman (2016). Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika. 2nd Edition. Ankara: Nobel Yay
- Akıllı,Erman. (October 2019).Turksoy, Turkic Council and Cultural Diplomacy: Transactionalism Revisited.
- Alpaydın, Utku Ali Rıza,July 2010,SOFT POWER IN TURKISH FOREIGN POLICY UNDER THE AKP GOVERNMENTS: 2002-2009.Department of International Relations Bilkent University Ankara
- Aras, Bulent & Mohammed, Zulkarnain. (2018) The Turkish government scholarship program as a soft power tool. Turkish Studies. <https://doi.org/10.1080/14683849.2018.1502042>
- Ayhan Nuri Yılmaz. (2019) Culture and Art as a means of National Promotion for a positive image: Turkey's Cultural Soft Power Potential. Duzce University. Vol.15.
- BALCI,BAYRAM- LILES,THOMAS. 2018 Fall.Turkey's Comeback to Central Asia.Insight Turkey Vol. 20 / No. 4 / 2018, pp. 11-26.DOI: 10.25253/99.2018204.06
- Benli Altunışık,Meliha. Challenges to Turkey's "Soft Power" in the Middle East.FOREIGN POLICY PROGRAMME.
- Cerami,Carola. 2013.Rethinking Turkey's Soft Power in the Arab World: Islam, Secularism, and Democracy.Journal of Levantine Studies. Vol. 3, No. 2, Winter 2013, pp. 129-150
- David Collier, University of California, Berkeley, ps: political science and politics. 44/No.4 (2011):823-30
- Demircan,Necati. October 2019. The Influence of Turkey Soft Power Usage Over Other Country: <https://www.researchgate.net/publication/336700313>
- Elster, Jon (1989). Nuts and Bolts for the Social Sciences, Cambridge, Cambridge University Press.

- Erdi Öztür,Ahmet.AUGUST 2020.THE MANY FACES OF TURKEY'S RELIGIOUS SOFT POWER.BERKLEY CENTER FOR RELIGION, PEACE & WORLD AFFAIRS | BROOKINGS INSTITUTION
- Eren,Ebru. December 2020.Education Policies as a Tool of Soft Power: Alliance Française and Yunus Emre Institute. <https://www.researchgate.net/publication/347488712>
- Gözaydın, İhtar (2008). “Diyanet and Politics.” *The Muslim World* 98(2-3), p. 216-227
- Gülalp, Haldun (2017). *Laiklik, Vatandaşlık, Demokrasi: Türkiye'nin Siyasal Kültürü Üzerine Çalışmalar (Secularism, Citizenship, Democracy: Studies on Political Culture in Turkey)*, İstanbul, İletişim.
- Huijgh, Ellen-Warlick, Jordan. January 2016. *The Public Diplomacy of Emerging Powers, Part 1: The Case of Turkey*. Figueroa Press Los Angeles. ISBN-13: 978-0-18-220242-3
- Joseph S. Nye Jr. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. 1sted. New York, NY: Public Affair
- KALIN, İbrahim. *Soft Power and Public Diplomacy in Turkey.*, Autumn 2011, Volume XVI, Number 3, pp. 5-23.
- Kara, İsmail (2008). *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam (Islam as an issue in the Republic of Turkey)*, İstanbul, Dergâh.
- Kiris, c, i, K. (2018). *Turkey's foreign policy: The rise and fall of soft power. In Turkey and the west: Fault lines in a troubled alliance (pp. 151–180)*. Washington, DC: Brookings Institution Press. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt1hfr158.9>
- Murzaeva, Dinara. July 22, 2014. *Kyrgyzstan-Turkey Relations: Cooperation in Political and Educational Spheres. Review of European Studies; Vol. 6, No. 3; 2014*
- Mutluer, Nil. (2018). *Diyanet's Role in Building the 'Yeni (New) Milli' in the AKP Era*. *European Journal of Turkish Studies- Social Sciences on Contemporary Turkey*.
- Nye, Joseph. S. (2002). *The Paradox of American Power*. New York: Oxford University Press.
- Öztürk, Ahmet Erdi (2016). “Turkey's Diyanet Under the AKP Rule: from protector to imposer of state ideology?.” *Southeast European and Black Sea Studies* 16(4) p. 619-635.
- Ozturk, Ahmet Erdi. January 2021. *Islam and Foreign Policy: Turkey's Ambivalent Religious Soft Power in the Authoritarian Turn*. *Religions* 12: 38. <https://doi.org/10.3390/rel12010038>
- Purtaş, Fırat (2013b). “Kültürel Diplomasi ve Türksoy”. *Medeniyet ve Kültür Araştırmaları Merkezi*. <http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve->

- Purtaş, Fırat (2017). "Cultural Diplomacy Initiatives of Turkic Republics". *Perceptions* 22 (1): 91-114
- SANCAK, Kadir. March 2016. Soft Power as a Effect Instruments in Foreign Policy: Turkey's Soft Power Analysis and the Assessment of its Soft Power Capacity on Azerbaijan. www.kspjournals.org. Volume 3. Issue 1.
- Senem B. Çevik. (2019) Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction. SAGE. *Alternatives: Global, Local, Political*. 2019, Vol. 44(1) 50-71.
- Yohanan Benhaim and Kerem Öktem, "The rise and fall of Turkey's soft power discourse", *European Journal of Turkish Studies*. 2015, Online since 02 March 2016. URL: <http://journals.openedition.org/ejts/5275>; DOI: 10.4000/ejts.5275

ج ترکی استانبولی

- Ümit Cizre Sakallıoğlu (2008), "Parameters and Strategies of Islam-State Interaction in Republican Turkey," *International Journal of Middle East Studies* 28, no. 2: 239.
- Müge Aknur, "Civil-Military Relations During the AK Party Era: Major Developments and Challenges", *Insight Turkey*, V:15 N:4, 2013, s.136.
- Vedat Koçal, "AK Parti'nin Siyasal Sosyolojisi", içinde Yeni Sağ, Küreselleşme ve Türkiye: Türkiye'nin AK Parti'li Yılları, Ed. Nafiz Tok; Mehmet Özel, Orion, Ankara, 2014, s.21.
- Kardaş, Tuncay, ve Erdağ, Ramazan; "Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA", *Akademik İncelemeler Dergisi* \ Cilt \ Volume: 7, Sayı: 1: 2012.
- "TİKA, Azerbaycan'da 1200'den fazla projeyi hayata geçirdi", *Anadolu Ajansı*, 15/08/2021.

Translated References to English

- Sadeghian Hassan (2021), the process of democratization in Turkey and the obstacles to its consolidation in the government of the Justice and Development Party, Tehran, Sociologists Publications. [In Persian]
- Sadeghian, Hassan (2021), "Initiatives to strengthen Iran's role in the Caucasus and Central Asia", *National Security Monthly*, No. 110- June 1400; Research Institute of Strategic Studies. [In Persian]
- Akıllı, Erman (2016). *Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika*. 2nd Edition. Ankara: Nobel Yay. [In Turkish]
- Kafi, Majid, (2015), *Historical Sociology (Basics, Theories and Concepts)*, Qom: University and Field Research Institute. [In Persian]

- Kardaş, Tuncay, ve Erdağ, Ramazan; "Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA", Akademik İncelemeler Dergisi\ Cilt\ Volume: 7, Sayı: 1: 2012. . [In Turkish]
- Müge Aknur, "*Civil-Military Relations During the AK Party Era: Major Developments and Challenges*", Insight Turkey, V:15 N:4, 2013, s.136
- Sadeghian, Hassan (2021), "Initiatives to strengthen Iran's role in the Caucasus and Central Asia", National Security Monthly, No. 110- June 1400; Research Institute of Strategic Studies. [In Persian]
- .. [In Turkish]
- Sadeghian Hassan (2021), the process of democratization in Turkey and the obstacles to its consolidation in the government of the Justice and Development Party, Tehran, Sociologists Publications. [In Persian]
- Stages of Grounded Theory Production, Translator: Ebrahim Afshar, Ney Publishing, Tehran. [In Persian]
- "TİKA, Azerbaycan'da 1200'den fazla projeyi hayata geçirdi", Anadolu Ajansı, 15/08/2021. [In Turkish]
- "Türkiye's hard power; Why and how did it appear?" Iras website; 6/6/1400; Quoted from "New lines" think tank) [In Persian]
- Ümit Cizre Sakallıoğlu (2008), "*Parameters and Strategies of Islam-State Interaction in Republican Turkey*," International Journal of Middle East Studies 28, no. 2: 239. [In Turkish]
- Vedat Koçal, "*AK Parti'nin Siyasal Sosyolojisi*", içinde Yeni Sağ, Küreselleşme ve Türkiye: Türkiye'nin AK Parti'li Yılları, Ed. Nafiz Tok; Mehmet Özel, Orion, Ankara, 2014, s.21. [In Turkish]

استناد به این مقاله: صادقیان، حسن؛ فدایی، ارسطو. (۱۴۰۲). واکاوی مکانیسم‌های قدرت نرم ترکیه (دوره حاکمیت حزب عدالت و توسعه). دولت پژوهی، ۹(۳۶)، ۱۳۵-۱۷۱. doi: 10.22054/tssq.2023.63635.1157

The *State Studies Quarterly* is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.